DD=-62

Pp 290-310

Korte Geschiedenis

van

C H I N A .

bijgehouden tot het jaar 1938.

BUITEN-MONGOLIE
MONGKWO
(Binnen-Mongolie)
SINKIANG
KOEKOENOR
TIBET
TJWANBEN
NEPAL
BOETAN
HINDOESTAN
INDO-CHINA
TSJA-HAR
DJEHOL
Hopei
Sjansi
Sjantoeng
Kansoe
Sjensi
Honan
Anhwei
Kiangsoe
Szetsjwan
Hoopei
Tsjekiang
Hoenan
Kiangsi
Kweitsjou
Foekien
Junnan
Kwangtoeng
Kwangsi
Hai-nan
Taiwan

Land en Volk. -Kultuur en geschiedenis.

1. KEK VAN DE OUDSTE BESCHAVINGEN.

Europese onderzoekers hebben vaak verbaasd gestaan tegenover de godsdienstige begrippen van het chinese volk. Wij, Indonesiers, herkennen daarin het animistisch geloof van onze eigen voorouders en van vrijwel alle andere oude volkeren.

Zo gelijksoortig is het religieuse denken in China, vrijwel tot op deze dag, met dat in Indonesie, dat het onmogelijk is om niet te zien, dat wij een eenheid van het menslijk denken voor ons hebben.

Dat is ook een van de redenen om te bedenken, dat China zijn bevolking deels uit het zuidwesten en het zuiden kreeg. In de eeuwen die schemerig ver achter ons liggen namelijk.

Oods-dienst. Heel in het kort is de chinese opvatting van de wording van wereld en mens als volgt te schetsen.

Er is nooit een begin geweest van de schepping. De scheppingskracht is universeel. Dat wil zeggen: die kracht werkt overal. Die kracht heeft alles voortgebracht. Die kracht is er van alle aanvang af geweest.

Die scheppingskracht noemden de Chinezen T i e n of S j a n g t i , d.i. de "opperste macht". Het symbool van T i e n is de hemel. T i e n heeft twee uitingsvormen: Y a n g en Y e n.

Yang-Yen Y a n g is het manlijke beginsel, de kracht, het goede, de vader van al het geschapene, de beschermer van de mensen, de verlosser van leed en ellende, de "heilige geest".

Y e n is het vrouwlijke beginsel, de stof, het boze, de moeder van al het geschapene, de veroorzaker van al het leed in ons leven, de hulpeloze, de "ziel".

Y a n g leeft in ons als ons Zelf, het goddelijke. Y e n leeft in ons als ons Ik, het dierlijke.

Het is niet moeilijk om in Y a n g onze eigen Jang te herkennen, de "oudere broeder" van onze indonesische voorouders, die de Dan-Jang is geworden van familie, c l a n , stam en volk. Ook herkennen wij in Y e n het zielsbegrip van onze voorouders. Yang en Yen zijn dus oude bekenden. Zij zijn de Geest-en-Ziel-eenheid van het brahmanisme. Zo is ook T i e n niets anders dan Brahma. Y a n g is ten slotte ook in China Wisjnoe als de Geest-Verlosser en Heiland. Y e n is Sjiwa als de ziel.
(D j i w a in alle indonesische talen met de slang als symbool. Dezelfde slang, die vele egyptische goden en vorsten als symbool in hun hoofdtooisel hebben. Dezelfde slang, die bij Sumeriers, Chaldeeen en Hebreeers een voorwerp van heiligheid was. Dezelfde slang, die in het littauens, letlands en finlands g y v a heet; spreek uit: d j i w a . Zo ook in het mongools. En Letten en Finnen zijn van mongoolse stam.)

Animisme en Pantheisme. Als er harmonie is tussen Y a n g en Y e n , dachten de Chinezen, dan heerst er geluk in het heelal. Y a n g was alomtegenwoordig. Hij was in de zon, de maan, de sterren, de bergen en rivieren, in de planten, de dieren, de mensen. Hij was de geest van de voorouders. Y a n g was in de hemel, in T i e n zelf, de goddelijke kracht. T i e n kon zich immers inlichamen (tot vlees worden, in een stoffelijk lichaam vertoeven) in al wat hij wenste. Vooral in de deugdzame voorouders was hij. En in de vorsten. Deze voorouder-geesten waren de beschermers van de mensen. Na de dood van het menslijk omhulsel ging Y a n g weer terug in T i e n .

De Y e n woonde in de mens, zolang de mens leefde. Na de dood ging Y e n terug in de chaos.

De hemel was de spiegel van het menslijk gemoed. Ook in dit menslijk gemoed moet harmonie zijn door deugdzaamheid.

Als door slechte daden die harmonie in het menselijk gemoed verstoord was, dan moest die harmonie natuurlijk overal in de wereld en in de natuur verstoord zijn. Dan kwamen er aardbevingen, overstromingen, ziekten, misdaden, oorlogen. Ongeluk en ellende op de wereld, dachten de Chinezen, kwamen voort uit de slechte daden van de mensen.

Wel, zo denken nu nog millioenen mensen. Deze mensen geloven in een straf van de hemel. Maar de Chinezen waren toch al veel verder dan de mensen, die aan hemelse straffen geloven. Want zij zeiden niet dat de mensen door de hemel gestraft werden. Zij zeiden: de harmonie in de natuur is een geheel. Als die harmonie verstoord werd, waar ook, dan was er geen harmonie meer. Dan ontstond wanorde, chaos. De Chinezen dachten, zoals men zie zeer logisch.

De Plaats van de mens.

De mens stond, volgens dat oude geloof van de Chinezen, tu gen Y a n g en Y i n . Hij stond "in het midden". Zijn rijk op aarde is het "Rijk van het Midden". Dit is de oorspronkelijk naam van China geweest.

Nu klopt deze opvatting weer volkomen met die van de Hindoes en van onze indonesische voorouders. Alleen heette dat "rijk van het midden" bij hen "Meja", d.i. de Aarde.

Het rijk van de Y a n g , de heilend, was niet op aarde. Dat rijk heette bij de Hindoes "Sakala". Zijn rijk was niet van deze aarde.

Beneden de aarde was het rijk van de chaos, de onderwereld bij de Hindoes bekend als Niskala. Zo was bij talloze volkeren al dit denken meer of minder gelijk en hetzelfde.

De Ad

De mens moest T i e n , de hemelse kracht, aanbidden. Van alle zegen kwam van T i e n . China was als Rijk van het Midden een weerspiegeling van de hemel. Daarom was China "het Hemelse Rijk". Dat is heel logisch. Er is vaak de spot gedreven met die naam. Die spot is dom. Hij toont alleen dat de spotters te weinig kennis hebben.

Maar men moest natuurlijk ook de Y a n g aanbidden. Hij was uiting van T i e n . Hij was de beschermer. Maar de Y a n woonde in de gehele natuur. Dus moest men de natuur aanbidden, vereren en heiligen. Het is alles heel logisch. En de draad van dit denken is heel gemakkelijk te volgen.

Ook de Y i n moest aangebeden worden. Anders zou de Y i n vertoornd kunnen worden. En dan zou hij natuurlijk kwaad kunnen doen. De mens toch, zeiden de oude wijzen, is van nature goed. Dat kwam daarvandaan, dat de Yang overheerste. Als echter Yin sterker wordt dan Yang, dan wordt de boosheid de baas.

De Chinezen zijn altijd een heel practisch volk geweest. Tot op heden. Het paste dus heel goed in hun denken om de Yin te vriend te houden. Deze Yin kan op aarde spoken na de dood. Daarom wordt nog tans na het overlijden van een lid van het gezin, diens Yin liefderijk behandeld. Hij moet in de woning van de dode kunnen terugkeren. Daar moet hij alles vinden wat hij kan wensen. Om het deze terugkerende (de Fransmen noemt nu nog een spook: l e r e v e n a n t , d.i. de terugkerende; de zielnamelijk) gemakkelijk te maken de weg te vinden, worden er witte papiertjes gestrooid van het graf tot het sterfhuis. Ook brandt er een licht in een witte lantaarn. (Wit is de doodskleur, de zielekleur. De Europesanen noemen wit de kleur van de reinheid, de onschuld. De door de dood verloste ziel is rein en onschuldig. Vuur en licht zijn symbolen van de Yang, de verlosser, de heilige, hog altijd en bij alle volkeren).

Dit alles is voor ons heel duidelijk. En heel teer, -- wij mogen wij zelf over deze dingen heel anders denken.

voorouder-kultus.

De Yang, levende in onze voorouders, eiste natuurlijk dat de voorouders vergoddelijkt werden. Zo ontstond de voorouderverering in geheel Azië, als een vorm van liefde tot over het graf. Och, het is niet anders in de gehele wereld. In alle geschiedenisverhalen van alle volkeren worden de deugdzame voorouders geëerd. De geslachtstrots onder de mensen heeft geen andere oorzaak. De monumenten zijn uit voorouder-kultus ontstaan. Aan alle graven worden de doden vereerd, al heeft men ze bij hun leven dikwijls ijverig kwaad gedaan. En overal leert iedere mens: eert uw vader en moeder, opdat het u welga en hun geesten over u blijven waken als engelen.

Nog altijd gelooft de mens, overal ter wereld net als de Chinezen, die hiervoor godsdienstige wetten hebben gemaakt, dat de deugd beloond wordt. Niet alleen na de dood. Ook bij leven. Goede oogsten, gezondheid, brave kinderen, welvaart en rijkdom worden door de Yang geschonken als loon voor deugdzaamheid. En als bij leven het loon uitblijft, dan komt het zeker in de hemel.

Ondeugd brengt tjilaka. Dat staat vast. Indien niet in dit leven, dan zeker na de dood. De Yen (ziel, mens) ontkomt nooit aan gerechte straf. Deze Yen is eeuwig in een cirkelloop. Hij gaat van de ene mens, na diens dood in een andere mens bij diens geboorte. En telkens komt de Yang hem weer helpen, totdat de harmonie tussen beide hersteld is en de Yang weer heerst in ons gemoed. De Yang die de heilige, vereerde geest van de deugdzame voorouder is geweest.

De Adat.

De hoogste moraal bij de Chinezen was dus van zelf: onderwerping aan de goddelijke krecht (Tien), die zich in de hele natuur openbaart. Dat is bij alle gelovige mensen, overal ter wereld, bij alle volkeren nog altijd precies zo. Bij de Dajak en bij de Eskimo, bij de Indonesiër en bij de Patagonier, bij christen en boeddhist bij islamiet en shintoist.

Nu zeiden de chinese wijzen uit de oudheid dat de staat de weerspiegeling van de hemel, de godheid, is. De wetten van de staat moeten dus gehoorzaamd worden. De heerser in de staat is natuurlijk de godheid zelf. In hem leeft de Yang van zijn deugdzame voorouders. Maar ook in die goddelijke heerser moet de harmonie van Yang en Yen leven. Als de vorst zijn plicht niet doet, dan is dat wel een duidelijk bewijs dat de hemel hem heeft losgelaten. Dan is hij geen vertegenwoordiger meer van de hemel en aarde. Dan houdt hij ook op de wettelijke heerser te zijn. Dan echter behoeft de onderdaan hem ook niet meer te gehoorzamen.

Onder de plichten van de heerser is in de eerste plaats de zorg voor het welvaren van het volk. Ook de zorg voor de rechtvaardigheid van de staatswetten. Hij is verder de enige tussenpersoon tussen de aarde en de hemel. D.w.z. hij is de enige priester. Er zijn geen priesters tussen hem en de onderdanen. Er zijn dan ook geen tempels, waarin men tot de hemel zou kunnen bidden. Alleen door hulde te brengen aan de hemelse heerser op aarde, hem te eerbiedigen en te dienen kan men de hemel gehoorzamen en ontvangt men de zegeningen van de hemel (Tien). Wel zijn er gewijde herinnerings-huizen, waarin men de voorouders kan eren. Eigenlijk, zoals wij weten, de geesten van de voorouders. Zulke herinnerings-huizen zijn dus weinig andere dan mausolea, herdenkings-hallen ter verering van de doden.

Zo hebben de ouden in China zich de schepping, de wording van mens, vorst en staat uitgedacht. Al deze kosmogonische (kosmogonie=wereldwording) kennis, de wetten voor alles en nog wat, waaraan de mens zich moest onderwerpen, zelfs t.a.v. kleding, haardracht, schoeisel, voedsel, behuizing, godsdienstvormen en wat al niet, zijn vastgelegd in een "Boek van Koningen". Daar nu de koning in zich heeft de Yang van de gestorvenen, kan men ook spreken van een "Boek van de Geesten" of een "Boek van de Goden", of een "Boek van de Doden".

Zo hebben de Indonesiërs, de babyloniërs, de Chaldeeërs, de Israëlieten hun "Boek van de koningen", de Egyptenaren en Azteken hun "Boek van de doden", de Roodhuiden hun "Boek van de geesten", de Grieken hun "Boek van de Goden". En zo is het ten slotte over de hele wereld hetzelfde. Alle mensen vormen een grote eenheid. Allen hebben hun moraalwetten aldus vastgelegd, hun adat, hun godsdienst. Het is ten slotte: de mytologie (=sagenleer, godenleer) van de volkeren.

De Chinezen zeggen ons dat hun "Boek van de koningen" is opgesteld door koning Fe-hi. Deze koning is een mytische figuur. Niemand anders dan de „mytefiguren Manoe (Hindoestan), Hamoerabi (Babylon), Mozes (Israël), Remus (Rome), Fi-Satoe (Menang-Kabau), Castor (Macedonië), Hwan-ti (China) en tientallen andere wetgevers, die nooit bestaan hebben.

2. DE LOOP VAN CHINA'S ONTWIKKELING.

Conservatisme.

Het gevolg van zulk een geloof aan onveranderlijke, eeuwige wetten is natuurlijk in China hetzelfde geweest als overal elders. De zeden, gebruiken, gewoonten versteenden. Het werd voorme vreemde geloven vrijwel onmogelijk, gedurende eeuwen om het chinese denken te verwarren. Godsdienststrijd en godsdienstoorlogen van enige betekenis zijn er in China niet geweest. Alleen als er staatkundig gevaar werd verondersteld, kwam er soms godsdienstvervolging.

Eerst in de 20e eeuw (onze eeuw nu) is het reuzenrijk Chi- ns uit de verstarring ontwaakt. Dr. Soen Jat-sen als laatste van een reeks dappere modernisten heeft de slapende reus gewekt. Nu sedert dertig à veertig jaar is het intelligente Chinese volk bezig zijn verlammend conservatisme (=behoudzucht) te overwinnen.

Taoïsm

Demokratie.

Een ander gevolg van de moraal-opvattingen van de Chinezen is geweest dat het gehele volk een sterk demokratische (demokratie=volksbewind, volkheerschappij) gezindheid heeft gekregen. Van de wieg af wordt het kind ingeprent dat vorst en onderdaan gelijk zijn voor de godheid. Zij hebben dezelfde plichten en rechten. Priestermacht heeft geen betekenis gehad in de ontwikkeling van China. Die macht was ook niet nodig. Alles was immers voor eeuwig vastgelegd. Elke afwijking bracht straf en ongeluk. Opkomst van een sterke adelstand die wel eens tegenover de heerser zou kunnen staan, was onmogelijk. Alle macht lag gecon centreerd in de goddelijke staat, met de heerser als vertegenwoordiger van de hemel.

Sjama- anisme

Het grondrecht was streng geregeld. Individueel bezit is uitzondering. De heerser gaf grond uit, aan elk een gelijk stuk. Groot grondbezit bestond niet. Leenheerlijkheid bestond niet. Een geringe uitzondering moest gemaakt worden, doordat een enkele keizer zelf de eeuwige wet vertrad en gronden ten geschenke gaf. Dit is nooit meer goedgemaakt kunnen worden. De Chinees werd een landbouwer. En weinig betere landbouwers bestaan ter wereld dan hij.

Kongf se-en

Een sterk nadeel van deze staatsbouw was, dat nooit een sterke vaderlandsliefde heeft kunnen opkomen. Vaderlandsliefde is echter in de ontwikkeling van een volk een grote, drijvende en vormende kracht. Vandaar dat het chinese volk zonder veel verzet eeuwenlang overheersing heeft gedragen, zonder die veel te voelen. Niet de overheersing van andere volkeren zozeer, als wel de overheersing van vreemde dynastieën. Turkse, mongoolse, tartaarse en mantsjoese heersers hebben om de beurt op de chinese troon gezeten.

De Ts

In de heel moeilijke tijden die China nu, in de 20e eeuw doormaakt is het duidelijk geworden hoe schadelijk dat gebrek aan vaderlandsliefde is.

Het grote land met zijn hoge beschaving van eeuwen, met zijn intelligent volk was vaak een speelbal van heerszuchtigen, eigen landszonen, zonder dat deze door hun eigen nationaal gevoel werden geleid, of door een nationalistisch gevoel van het volk in toom worden gehouden.

Ja, als alle volkeren zich ontwikkeld zouden hebben in dezelfde lijn als China, dan zou er weinig verstoring van de harmonie in het samenleven van stammen, rassen en volkeren geweest zijn. Maar andere mensengroepen hebben zich heel anders ontwikkeld en werden bezield door heel andere staatsidealen. En toen waren de onderlinge botsingen niet meer te vermijden.

De demokratie heeft ook het godsdienstig gevoel van de massa niet ontwikkeld. Godsdienst moet een gevoel zijn van elk van ons persoonlijk. Godsdienst is geen zaak voor propaganda. Als dat gaat gebeuren, wordt godsdienst dadelijk bezoedeld. Dan wordt godsdienst politiek. En politiek is altijd een strijd om macht. Godsdienstige bewegingen hebben in China nooit veel betekenis gehad.

Boeddhisme. Een vrij aanzienlijk aantal Chinezen is voor het boeddhisme gewonnen geworden. Misschien 9 à 10 millioen mensen. Tegenover de geweldige massa bewoners van dit grootste rijk ter wereld (meer dan 450 millioen zielen) heeft dat aantal boeddhisten toch weinig betekenis. Ook wordt het boeddhisme in China meer met de mond dan met het hart beleden.

De Boeddha heet Fo in China.

Taoïsme. Een veel kleiner aantal Chinezen hangt de leer aan van Lao-tse. Deze leerstellingen brachten weinig of geen nieuws in het oude geloof. Lao-tse brachtte eigenlijk regel en orde te brengen in de bestaande opvattingen. Hij legde het taoïsme, zoals deze godsdienstige overtuigingen genoemd werden, de meeste nadruk op het Yen-principe, de mens zelf dus. Net als het boeddhisme. Het predikte een moraal van zelfloutering. Fein leven zou de wereld overwinnen. En zelfs de dood. Het taoïsme leidde tot het geloof aan wonderen en toverij.

Yang en Yen moesten door magische (magie = toverij) invloeden in harmonie vereenigd worden. Tao was het middel daartoe. Tao betekent: de kracht van het verstand, dus de rede, de logos, zoals de Grieken zeiden. Lao-tse legde zijn geloofsstellingen vast in een heilig boek: Tao-te-king.

Sjamanisme. Dit taoïsme heeft geen noemenswaardige invloed in China. Het is voor het nuchtere verstand van de Chinezen te vaag. Hier en daar is het teruggevallen tot toverij en sjamanisme. Voornamelijk bij de Mongolen in de Altaï streken. Daar roept de sjamaan geesten op, die dan door zijn mond spreken. Wij kennen deze primitieve vormen van Indonesië. Ook elders wordt door velen nog steeds geloofd dat door de mond van de een of andere priestervorst de godheid spreken kan, net als bij de voorjaarsoogst op Lombok of de kandang-jang (dorpshoofdpriester) op de Filippijnen.

Kongfoetsee-enisme. Ongeveer 550 v.C. werd Kong Foe-tsé geboren. Hij wordt nog steeds vereerd als de Wijze van Loe, de provincie waar hij zijn latere leven sleet. Kong Foe-tsé was geen godsdienststichter. Ook geen moraal-leraar. Hij verzamelde de wetten en leren van de voorouders en predikte absolute gehoorzaamheid aan die heilige wetten en voorschriften. Het kong-Foetseeïsme is dus geen nieuwe, maar juist helemaal de oude leer in al zijn gestrengheid. Kong Foe-tsé heeft enkel een inventaris opgesteld van dat oorspronkelijke geloof opgesteld.

De Islam. Ook van weinig betekenis is in China de leer van Mohammed. Hier en daar werd de islam aangenomen en beleden. Maar enige invloed heeft hij niet gehad.

Ambtenaren heerschappij.

Het konservatisme in het leven van het Hemelse Rijk, daarnaast de democratische gezindheid van het volk en de geringe religiositeit van het chinese gemoed hebben geleid tot een regeringsvorm, waarin de keizerlijke ambtenaar de opperste plaats inneemt. De macht is scherp gecentraliseerd. Een stipte rangsvolging onder de ambtenaren heeft elk spoor van zelfbestuur vernietigd en het gemeenschapsleven verdord. Deze ambtenaren heten met een portugees woord: "mandarijnen". Hun hoogste wijsheid is de oude wetten en voorschriften nauwgezet op te volgen en uit te voeren. Zij maken van deze oude wijsheid een gedegen studie. Deze studie en de moeilijke eksamens op het eind zijn voorgeschreven. Toezicht en controle op de daden van de mandarijnen was scherp en uitgebreid. Het leger werd gehuurd. Daarnaast bestond een beginnende militia. Door geheel China stichtte de keizer militeire kolonien, die in vredestijd landbouw beoefenden. De chinese gemoedsaard is echter weinig geneigd tot militarisme.

Boven de ambtenaren was een korps kontroleurs (ko-tao) dat tot taak hadden er voor te waken, dat de wetten strikt werden uitgevoerd. Zij waren de kristallisatie van de chinese staatsgedachte en konden zelfs voorschriften van de keizer en zijn raadgevers verbieden. Het volk eerbiedigde hen als "bewakers van de wet". De ambtenaren vreesden hen als "het geweten van de staat".

Heel dikwijls hebben zij in de geschiedenis zich tegen een keizer verzet en hebben zulk een heerser veroordeeld zonder aanzien van zijn persoon, zoals de israelitische profeten tegen de koningen zijn opgetreden, volgens het Oude Testament.

Het is duidelijk, dat op deze wijze een verstening van het volksleven is bevorderd, die 5000 jaren heeft doorgewerkt.

Geboorte- en geslachterechten bestonden niet. Om ambtenaar te kunnen worden moest de kandidaat tonen, dat hij er verstand genoeg voor had. Dat was dus volkomen anders dan bij verscheidene andere oude volkeren het geval was. Staatseksamens moesten worden afgelegd. De keizer zelf nam in zijn paleis de hoogste eksamens af. Militaire tucht werd streng gehandhaafd. Om het leger in het reuzenrijk bijeen te roepen, vlamden op de bergen grote vuren op. Dat is nog heel lang zo gebleven.

Burgerzin.

Reeds van oude tijden af werden in China tollen, rechten, belastingen geheven. De burgerzin van het chinese volk wordt gewezen door het regelmatig opbrengen van die belastingen en anderzijds door de inrichtingen van publiek nut, welke uit die belastingen werden opgezet.

Er zijn tans in China grote volksvoorraadschuren, mooie hospitalen; er wordt veel geld besteed aan wegen en bruggen. Kanalen komen tot stand om overstromingen te bestrijden. Op de scholen wordt staatsonderwijs gegeven. Ook in muziek. Maar het onderwijs dient niet de ontwikkeling van het zelfstandig denken in de eerste plaats, maar het memoriseren van de wijsheid van de voorouders.

Het uit het hoofd leren van door de staat voorgeschreven boeken geldt nog als hoogste wijsheid. Eigenlijk, als je het door de keper beschouwt, is het onderwijs veelal ook elders op de wereld nog weinig anders. Voor zelfstandig denken is ook bij vele andere volkeren nog weinig waardering en nog veel wantrouwen.

Overigens zijn er op het ogenblik lagere scholen tot in de kleinste dorpjes.

Arbeid.

Arbeid geldt als het hoogste levensdoel. Vandaar, dat het chinese volk in alle tijden bekend heeft gestaan om zijn ongemoeide werkzaamheid en zijn nooit vergagende ijver.

Landbouw.

Landbouw gold en geldt nog als de oudste en eervolste arbeid. Hij is de faktor van ordelijkheid en morele standvastigheid in het chinese volksleven.

C H I N A.

Daarnaast komt de tuinbouw. Geen land ter wereld is daarin met China te vergelijken. Rijst, thee en zijde zijn de geweldige stapelprodukten.

Industrie. In fijne weefkunst staat de chinese industrie bovenaan. Bewerking van hout, ivoor en hoorn is in China tot een hoge kunst uitgegroeid.

Voor porcelein is China van oude tijden af beroemd. Zijdepapier, kruit en drukwerk waren bij de Chinezen bekend vele honderden jaren voordat Europa er van kennis kreeg.

Handel. Een grote buitenlandse handel is in China echter door zijn afzonderings-politiek steeds onmogelijk geweest. Zelfs nu nog heeft die handel tegenover de betekenis van dit uitgestrekte en arbeidzame gebied te weinig waarde. Slechts enkele havens hebben een beduidende handel. Als eerlijke handeleren en kooplieden genieten de Chinezen een welverdiende reputatie.

De Familie. Individualiteit is in China veelal weggedrukt. Daarentegen is de familie tot een sterke sociale faktor uitgegroeid. Daardoor is ook de positie van de vrouw in China in oude tijden een hogere geweest dan in andere landen van de oudheid. De moeder van het gezin en de familie geniet hoge eerbied. De instelling van de bruidschat is in China heel oud.

Wetenschap en Kunst. Een dorst naar kennis en wetenschap leeft in het gemoed van de ambtenaar en van het volksleven. Het eerste schrift, het kwa, bestond uit hiërogliefen. Daaruit ontstond het chinese schrift van tans. Dit schrift bestaat uit bepaalde tekens voor bepaalde begrippen. Het is dus onafhankelijk van enige klank, en wordt daardoor in alle delen van het rijk begrepen. Dit tekenschrift (ideografie, ideogram) heeft zijn grote dienst gedaan als een van de middelen om de grootste mensengroepering op aarde eeuwenlang bijeen te houden. Het aantal ideogrammen is echter zo geweldig uitgegroeid, dat tans vrijwel geen mens meer ze alle kent.

De chinese taal heeft sedert zijn ontstaan weinig veranderingen ondergaan. De literatuur toont weinig verbeeldingskracht. De kings (oude heilige boeken) bestaan uit drie gedeelten: het Y-king, het Sji-king en het Sjih-king. Zij vormen een geheel van mytologie, mens en wereldwording, moraalleer en etiek. Te zamen zijn zij te beschouwen als een levensleer voor alle tijden. Alle oudere volkeren hebben zulke "heilige" boeken, waarin de hun begonnende wetenschap werd opgetekend (de talmud van Chaldeërs en Israëlieten, de oepaniajas van de oude Hindoes, de hamoerabische wetboeken van de Babyloniërs, enz.) Voorts zijn bekend het Li-ki, het boek van zeden en gebruiken, ceremoniën en eeuwige plichtigheden; het Tohio (d.i. de grote leer), het Tsoengtoeng (d.i. de zekere weg tot zaligheid) en het Loeen-joe en het Hi-tse, welke beide laatsten de gehele leer van Kong Foe-tse omvatten.

De chinese wetenschap heeft zich vooral geinteresseerd voor sterrekunde en de staatsbouw. De astronomie nam de plaats in van profeten en priesters. De kennis van de hemellichamen, de loop van de planeten, de berekening van maan en zon-eklipsen, de jaarwenteling en de seizoen-veranderingen heeft geleid tot een goed gebasseerde tijdrekenkunde en een geordende kalender.

Ook de natuur met de vijf elementen (water, vuur, hout, metaal en aarde) werd ijverig doorzocht en bestudeerd. Daardoor kwamen de Chinezen al heel vroeg tot een uitgebreide kennis van het aardmagnetisme, van het kompas, van nuttige en schedelijke planten, kruiden en wortels voor het menselijk lichaam.

De chinese kunst heeft vooral het ornament, de versiering tot doel gehad. Ook voor de kunst werden even als bij andere oude volken, eeuwige regels en voorschriften vastgelegd. Deze kunstwetten worden door de staat zelf voorgeschreven.

Dat heeft de kunst natuurlijk niet vruchtbaar gemaakt. De architektuur is eveneens streng aan het oude gebonden.

Zeer aantrekkelijk zijn de chinese pagoden, die sedert duizenden jaren niet van uiterlijk veranderd zijn. Nu is dit duidelijk voor ons. Die pagoden waren symbolen van de placenta, de aards-gedachte vorm, het omhulsel van de heilige geest. De pagode heet ook nog evenals de placenta tha (de toren van Babel, de krullen van Boeddha, de kaaba van de islamieten hebben het zelfde doel als de tha gediend).

Ook beeldhouwkunst en schilderkunst hebben zich niet weten te moderniseren. Evenmin de muziek. Alles is door de versteende chinese staat mede versteend geworden.

Laten wij eens onderzoeken, hoe die staat er dan wel uitzag.

3. DE CHINESE STAAT.

De Eeuwige Staat.

Zoals gezegd was de staat een schepping en een uitingsvorm van de hemel. Dus was de staat redelijk en volmaakt. En hij moest onveranderbaar, eeuwig zijn.

De mens had alleen waarde als staatsburger. Persoonlijke eer bestond niet. Alleen ambtelijke positie was eervol. Daardoor toch diende men de hemel. De wijze mens moest de staat dienen. Hij moest nuttig zijn voor de staat. Hij moest er dus naar streven om een staatsbediening, een staatsambt, te verwerven.

Min of meer leeft deze gedachte nog altijd ook bij ons. Ja, donesiers. Wij geloven ook nog veel te veel dat een ambtenaar een bizonder deugdzaam mens is. En dat het eervoller is een staatsambt te bekleden dan nuttig werkzaam te zijn in handel en industrie. Dit is natuurlijk een algehele misvatting. De staat is een maakwerk van mensen. En daarom heel erg gebrekkig. Het is helemaal niet bizonder eervol om een ambtenaar te zijn, een dienaar en niet een beheerser van de gemeenschap. Wel is het eervol om een goed, eerlijk en trouw ambtenaar te zijn, een goed dienaar dus. Even eervol als het is in elk ander ambt, in elke andere dienst om goed, eerlijk en trouw zijn plicht te doen. Het is ook helemaal niet bizonder nuttig om een ambtenaar te zijn. Veel nuttiger is het, om land en volk vooruit te brengen en te ontwikkelen door het beoefenen van landbouw, handel en nijverheid.

Bekle door Verst

Grond

Het is duidelijk, dat de opvattingen van staat en ambtenaar als in het oude, eerbiedwaardige China, geleid hebben tot een geweldige macht van de staat, de keizer, de ambtenaar. En omdat vorsten en ambtenaren slechts mensen zijn, heeft die veel te grote macht geleid tot onderdrukking, afpersing, knevelarij en bederf.

Het godsdienstig leven in oud-China was geheel ondergeschikt gemaakt aan het staatsleven. Moraal en vroomheid waren alleen mogelijk als men gehoorzaamde aan de staatswetten. Deze wetten waren immers goddelijk. Zij waren aan de mensen gegeven door Fe-hi (ook Fo-hi), Yao en Sjoen, de hemelse heersers.

Slave

Heilige Wetten.

Deze eeuwige, onveranderlijke wetten regelden het grondbezit, de belastingen, de bouw van steden, het graven van kanalen, koop en verkoop, maten, gewichten, prijzen, het onderling gedrag van de burgers, de behandeling van dieren, de eerbied en zorg voor ouders, voorouders en ouden van dagen, de kleding, de haardracht, zeden, gebruiken, gewoonten, plechtigheden, feesten, de uitoefening van de godsdienst, de inhoud van gebeden, de familijkheid van alle mensen, de verhouding van vorst tot volk, de plichten van de heerser, zijn bestraffing voor willekeur en onderdrukking, de arbeid, de landbouw, de handel, de nijverheid, de wetenschap, de studie, de kunst, de erfelijkheid, het klassenen kastewezen (dat verboden was), de geslachtsvoorrechten (die verboden waren), de persoonlijke vrijheid van de burger (die heel gering was), zijn geestelijke vrijheid (die nog meer beperkt was) enz. enz.

De Vo en de Staat

Alleen kennis, arbeid en gedrag gaven eer en waardigheid. Titels en geslachtsroem waren daardoor waardeloos. Alleen stoffelijk bezit kon vererfd worden. Geen rang of stand. Slavernij was verboden. Dat er later toch slavernij in China ontstond, was een gevolg van overbevolking en daardoor ontstane schrikbarende volksarmoede.

Zo werden duizenden dingen, ook van het dagelijks leven, vastgesteld bij onveranderlijke heilige staatswetten. Nu is dit alles eigenlijk niets bizonders. Alle oude volkeren hebben volgens hun overleveringen eeuwige wetten gehad. Die werden gegeven door mytische, altijd goddelijke wettengevers.

De Babyloniers, de Egyptenaren, de Israëlieten, de Japanners, de Turken, de Hindoes, de Minangkabauers, de Galelarezen, de Foeniciërs, de Grieken, de Romeinen, de Frygiërs, de Syriërs, de Chaldeeën, de Azteken, de Inca's, ens. enz. En al die wetten hebben geen grote verschillen aan te tonen met de eeuwige wetten van China. Het is alles een grote eenheid. De hele mensheid is een saneengesloten eenheid. Die mensheid heeft overal gelijksoortig gedacht en gelijksoortig gehandeld.

Beklemming door Verstening.

Het grote verschil is eigenlijk niet anders dan dit: al die genoemde volkeren hebben zich veel eerder van de beknelling van die versteende wetten losgemaakt dan de Chinezen. De eeuwigheid heeft bij die volkeren niet zo lang geduurd. De Chinezen hebben 5000 jaar onder die wetten geleefd en daaraan gehoorzaamd.

Grondrecht.

Enkele dingen herkennen wij uit onze eigen indonesische geschiedenis.

De godheid (d.i. in China de staat: bij ons de vorst) was de enige eigenaar van de grond. De mens op aarde kreeg alleen een beschikkingsmacht over een deel van de grond, bij wijze van leen. Het leengeld bedroeg 10% van de opbrengst van de grond. Een dorp of een stam of een familie kon ook gezamenlijke beschikkingsmacht verkrijgen over een deel van het land, waarvoor ook een belasting in producten verschuldigd was als pachtsom. Als de grond niet bebouwd werd, kon de godheid (in China dus de staat, bij ons de vorst) de grond terugnemen.

Eigenlijk is dit belangrijke vraagstuk van het grondrecht, -- bij de ouden welhaast het belangrijkste van alle vraagstukken -- dus precies eender opgelost als door onze voorouders en als bij de Hindoes en andere volkeren. Behalve dan dat in Indonesie de godvorst en in China de god-staat "eigenaar" van de grond was. Het is in China gebeurd dat onder het bewind van een keizer (Sji Hoang-ti) hele landstreken erfelijk uitgegeven zijn. Dit is, na de dood van die keizer, niet meer veranderd kunnen worden. Maar dit is een inbreuk geweest op de goddelijke staatswetten.

Slavernij.

Krijgsgevangenen en misdadigers waren natuurlijk, net als andere burgers en onderdanen, eigendom van de chinese god-staat. Maar er was toch verschil in hun positie. Zij werden nl. staatspandelingen. Burgers konden geen slaven of pandelingen worden. De verarming heeft, zoals gezegd, in dit verbod een breuk geslagen. Sedert meer dan 2000 jaar is slavernij in China in zwang. Slaven werden echter beschermd tegen slechte behandeling. Veel verschil met pandelingen en horigen was er overigens niet.

Misdaden tegen de staat werden natuurlijk heel zwaar gestraft. Dat waren al gauw doodzonden. Overigens waren de straffen mild en opvoedend.

De Vorst en de Staat.

De positie van de god-vorst was in China ten slotte weinig anders dan die overal elders op de hele wereld in de oudheid. De staat was een abstract ding. Er moest een levende, zichtbare vertegenwoordiger op aarde zijn van de hemelse god-staat.

Dat was de Chinese god-keizer-priester. Hij was "de zoon van de hemel". Hij was dus zelf een god. Zijn wetten en voorschriften waren goddelijke wetten en voorschriften. Hij werd goddelijk vereerd. Maar hij moest zelf de wetten, gebruiken en voorbeelden van de oude tijden gehoorzaam opvolgen. Deed hij dat niet, dan was het volk ook geen gehoorzaamheid meer aan hem schuldig.

De geschiedenis van China heeft dan ook geleerd, dat misdadige vorsten steeds de oorzaak zijn geweest van de afzetting en vernietiging van heerseers-geslachten (dynastieën). Yao.

Is het over de gehele wereld eigenlijk wel anders geweest dan zoals in China? De scherpe chinese geest heeft echter een verdere ontwikkelingsvorm gevonden dan vele andere oude volken. Hij schiep eerst net als alle anderen zijn god-vorst. Maar toch heeft hij boven die god-vorst de god-staat bedacht.

Ook de Romeinen hebben de staatsgedachte in vrijwel dezelfde lijnen ontwikkeld tot het hoogste nationale ideaal. En de Germanen, na de Romeinen, hebben niet anders gedaan. De romaanse en germaanse vormen hebben echter veel minder lang geleefd dan de chinese, die ten dele ook nu nog leven. De italiaanse en de duitse geest zijn daarom niet, zoals de chinese, in staatsketenen geslagen. Maar dat zij eigenlijk nog altijd bereid zijn om die ketenen te dragen, bewijzen het italiaanse fascisme en het duitse nationaal-socialisme van deze dagen, die allebei teruggrijpen naar de oude staatsidealen. En de chinees-tataarse staatsidee leeft plotseling weer op in het russische kommunisme dat ook weer de staat boven de vorst, tot moderne godheid heeft verheven. Dynas

Kong Foe-t

De Ch Muur.

Alle werk van mensen heeft goede en kwade zijden. Zo ook dat opbouwen van een godstaat.

Het goede is, dat de strikte gehoorzaamheid aan de goddelijk geachte staatswetten een grote burgerschapszin heeft gevormd. Dat onlusten en burgeroorlogen zelden voorkwamen. Dat grote mensengemeenschappen in vrede bijeen gehouden konden worden.

Het kwade is, dat de persoonlijke vrijheid werd gedood en dat daardoor de ontwikkeling werd geremd of zelfs stop gezet. Dat het volk versteende.

China is nog steeds de grootste in eenheid levende menschengemeenschap op aarde. Zijn geschiedenis leert ons dat heel wel delijk.

4. VAN DE EERSTE TIJDEN TOT DE MANTSJOES. Tsing Khan.

4000 v.C. -- 17e eeuw.

Oudste Bewoners.

De geologische ontdekkingen hebben aangetoond, dat Indonesië 30- tot 40.000 jaren geleden reeds bewoond was. Fossiele van voormenselijke wezens werden zelfs gevonden in aardlagen van om en bij 1.000.000 jaren oud zijn. Gelijksoortige bewijzen zijn nu vastgesteld, dat ook China in zo ver verleden reeds bewoond was. Ook van een steentijdperk is in China steeds meer bekend geworden. De oudste vondsten in China zijn die bij Tsjoekoutien nabij Peking. De daar gevonden fossielen van vroegmenselijke bewoners (de Peking-mens) moeten ongeveer 1 millioen jaren oud zijn.

De historische wetenschap berekent echter, dat het eigenlijke volk van China ongeveer 6000 jaar oud is. En denkelijk is deze schatting wel aan te nemen.

Natuurlijk zullen wij niet alle mythen, legenden en sproken uit die oudheid nagaan. Enkele namen mogen wij wel onthouden.

De eerste hemelse vorst zou Hwan-ti geweest zijn. De eerste vorstin Se-ling-sji. Zij gaven wetten, lieten wegen aanleggen, kanalen graven en schepen bouwen; de koningin leerde aan de mensen de zijde-kultuur, en overigens lijken zij geheel op de gelijksoortige hemelse wetgevers bij andere oude volkeren.

Yao. Toen kwam er een god-vorst Yao (naar het heet ± 2500 v.C.) Deze Yao is onze Adji Saka. Bij Yao begint de chinese jaartelling volgens Kong Foe-tsé. Het jaar 2356 v.C. is het chinese jaar 1. Dan vereren de Chinezen nog een god-vorst Sjoen en "de grote Yu", die het volk leerde waterwerken te maken om de overstromingen te bezweren.

Toen kwam er een boze vorst Ki (1800 v.C.). Hij werd afgezet. En nu beginnen de chinese dynastieën, naar het heet.

Dynastieën. De eerste was de Sjang-dynastie. Als gevolg van Ki's misdaden kwamen er zeven jaren droogte en andere plagen, net zoals de mytologie van Egypte ons voor het land aan de Nijl mededeelt.

Ongeveer 1150 v.C. was er een vorst Tsjow. Zijn avonturen komen verrassend overeen met de avonturen van de sterke Simson van het Oude Testament. De naam Simson heeft zelfs nog een mongoolse klank.

Kong Foe-tsé. Dan kwam er weer een nieuwe dynastie en in deze periode werd Kong Foe-tsé geboren. (549 v. C.). Nu hebben wij in elk geval te maken met een werkelijke mens.

De Chinese Muur. Ongeveer 2 eeuwen v.C. kwam er weer een nieuwe dynastie, de Tsin. In deze periode werd de Grote Muur gebouwd om de Tataren uit het land te houden. Deze wilde horden drongen voortdurend uit het noorden en westen op. Elke derde man in het hele rijk heeft aan de Muur helpen bouwen. Het is een geweldig bouwwerk geweest, dat de bedoeling had om van China als het ware een vesting te maken.

De elkander opvolgende dynastieën hebben voor een overzicht van China's staatkundige geschiedenis geen overwegend belang. De bekendste zijn de geslachten Han, Tang, Soeng en Ming, verder de beide tataarse dynastieën Yuen en Tsing.

De ontwikkeling van het volk groeide met de eeuwen. In 924 n.C. vond Foeng-tao de boekdrukkunst uit, eeuwen voor Europa die ontdekking deed.

De nu gelukkig afgeschafte vervorming van de vrouwenvoeten begon in de 10e eeuw (± 950 n.C.) denkelijk als onjuist begrepen godsdienstig ritueel.

Tsing-ghiz-Khan. Wegen het einde van de 12e eeuw sidderde het grootste gedeelte van de kultuurmenschheid onder de dreunende veroveringstochten van Tsing-ghiz Khan, turks-mongools legeraanvoerder. Hij maakte de midden-aziatische volkeren mobiel en leidde hen westwaarts. Turkestan, Mongolië, Tatarije, China, Tibet, Nepal, Afganistan, Persie, Syrië, Zuid-Rusland, de Balkan, Hongarije en uitgestrekte landstreken aan de Oostzee-kusten, niets bleek te kunnen stand houden tegen deze geweldige stroom van verovernde Asiaten. Wat zich niet onderwierp, werd vernietigd, of westwaarts weggedreven.

Tsing-ghiz Khan (Djengis Khan, 1162-1227) wordt ons te vaak afgeschilderd als een bloeddorstig barbaar. Ten onrechte. Dit militaire genie zonder gelijke, dat als keizer op de troon van China zeteldde, had een pijnlijke zorg voor rechtvaardigheid. Er is in waarheid geen feit van wreedaardigheid of bloeddorst van hem bekend. Tsing-ghiz Khan, eenvoudige zoon van de woestijn, is een figuur in de geschiedenis, waarop alle volkeren, waarover hij heerste met rechtvaardigheid, nog trots zijn.

Khoeblai Khan.

Zijn kleinzoon Khoeblai Khan of Khoebilai Khan (1264-129 is uit de geschiedenis van Indonesië bekend geworden. Hij zoe nl. een ekspeditieleger uit naar Java om Kediri tot onderwerp te dwingen. Zoals wij weten is deze grootste chinese onderneml mislukt.

Marco Polo.

Een Venetiaan, Marco Polo, bezocht China in 1275, dus in regeringsperiode van keizer Khoeblai Khan. Hij was de eerste E ropeaan in Kitai (de tatuerse naam voor China) en bracht daarvan, in zijn geboortestad teruggekeerd, opzienbarende berichte mede.

Portugezen in China.

Eerst drie eeuwen later vertoonden zich andere Europeanen in China, nl. de Portugezen. Zij kregen vaste voet in Macao.

Benditisme.

Een goede eeuw later (1642) stond China aan een keerpunt in zijn geschiedenis. Onder toenemende verarming, gepregeerd door vaak onbekwame heersers, waren grote groepen van de bevolking ontrouw geworden aan de beginselen, waarnaar zij eeuwenlang gele leefd hadden. Een groeiend roverwezen teisterde het land steeds meer. De rovers vormden ten slotte goed uitgeruste legerscharen. Onder de dikwijls moedige en roekeloze roverleiders komt een tweetal naar voren: Le Tze-tjing en Sjang Ko-hi. Zij verdeelden het rijk onder hun beiden. Le nam Honan, Sjang behield Szetsjoean en Hoekwang voor zich.

Het gevaar was zo dreigend, dat de keizer een leger moest uitzenden om Le te bestrijden. Dit leger was echter niet tegen de rovers opgewassen. Het stak daarom de dijken van de Gele Rivier door, niet achtend de afschuwelijke gevolgen daarvan. Het land werd overstroomd en vernield. Wel vluchtten de rovers onverslagen, de bergen in, maar meer dan 200.000 mensen moeten volgens de geschiedenis verdronken zijn (1642).

Le rukte nu naar Peking op, nam de stad in, en zette zich er toe de dynastie te vernietigen. De zwakke keizer pleegde zelfmoord. En wat er nog van de regering over was, riep de hulp in van de Mantsjoes.

Peking verbrand.

Le, te zeer door deze nieuwe vijanden bekneld, stak Peking in brand en trok weg. De Mantsjoes, gesteund door het chinese leger, achtervolgden hem en slaagden er in hem geheel te vernietigen.

5. CHINA ONDER DE MANTSJOES.

Nieuwe Overheersing.

De Mantsjoes veranderden van bondgenoten al heel gauw in overheersers. Zij bezetten het half verbrande Peking en riepen hun eigen keizer Sjoen-tsje uit. De laatste Ming-keizer had zich in wanhoop in de Yang-tse-kiang verdronken.

China raakte deze nieuwe overheersers niet meer kwijt. Hardnekkig verzet van de Chinezen, die aan de Mings trouw bleven, baatte niet. Het was in deze tijd, dat Ko Seng-a voor de Ming-dynastie een nieuw rijk wilde vestigen. Hij veroverde Taiwan (Formosa). Ko Seng-a was een dapper aanvoerder en een vermetel krijgsman. Zelf een zoon van een zeerover, was hij een vurig patriot. Dat hij niet op eigen belang bedacht was, blijkt uit het feit, dat hij Taiwan later aan keizer Kang-he aanbood.

Toch verliep het verzet tegen de Mantsjoes, in spijt van alle dapperheid. Geleidelijk begonnen de Chinezen zich te vergen. Zelfs aan het gevlochten hoofdhaar, een gebruik, dat de Mantsjoes voorschreven om onderscheid te zien tussen Tataren en Chinezen. Deze haardracht werd dus een teken, een symbool van de souvereiniteit van de Mantsjoes. De oorsprong ervan is eeuwenoud godsdienstig. Ook vele andere volkeren droegen een haardracht. (Tataren, Kirgiezen, Turken, Japanners, Singalezen, Javanen enz. En ook de staartpruiken herinneren er aan.)

C H I N A.

Imperialisme.

Sjoeng-tsjé was geen slecht heerser. Ook zijn zoon Kang-he (1661-1721) werd populair bij het volk. Hij was het, die een woordenboek van de chinese taal liet samenstellen en drukken. Kang-he was een geleerd man. Daarnaast kon hij geducht het zwaard voeren. Hij veroverde Tibet en onderwierp opstandige volksstammen in China zelf. Onder hem strekte China zich uit van de siberische grenzen tot Cochin-China in het zuiden en van de kust tot Turkestan in het westen.

Zijn opvolgers breidden het rijk nog verder uit. Ili in het noorden en Oost Turkestan werden aldus bij het reusachtige rijk gevoegd.

In Kansoe werd de islam onderdrukt. De Ghoerka's in Hindoestan, de Nepalezen en opnieuw de Tibetanen werden gedwongen China's oppergezag te erkennen.

Keizer Kien-loeng toonde echter, dat hij niet enkel een veroveraar wilde zijn. Zelf legde hij zich ernstig op de wetenschap van zijn eeuw toe. Hij liet grote kostbare biblioteken oprichten. Werken van waarde werden op zijn last gedrukt. Zelf was deze vorst een schrijver van betekenis.

Wrijving met Engeland.

Ook onder zijn bewind begon de wrijving met Engeland, welke eindelijk een oorlog zou uitlokken. De oorzaak hiervan was economisch. De keizer begon het namelijk te verdrieten, dat de engelse Oost-Indische Compagnie gebruik maakte van de vrijgevige handelsbepalingen, waardoor zij gemakkelijk in chinese havens haar handel kon drijven. De toenemende import van opium o.a. uit Brits-Indië wilde de keizer niet zonder protest dulden. En het gevolg was, dat de europese handel werd bemoeilijkt en in enkele havens zelf onmogelijk werd gemaakt.

De Oost-Indische Compagnie was intussen steeds meer in geldelijke moeilijkheden geraakt en moest steeds meer het gezag van de engelse regering aanvaarden. Ook tans zond deze regering een gezant naar Peking, om de belemmeringen voor de handel opgeheven te krijgen. De keizer weigerde toe te geven. De gezant boekte geen resultaat.

Onder Kien-loengs opvolger keizer Ken-king, die in 1795 op de troon kwam (hij was tijdgenoot van Napoleon) werd de import van opium geheel verboden.

Maar de britse handelswinsten werden er gevoelig door getroffen. Opnieuw werd een engelse gezant, lord Amherst, naar Peking gezonden. Ook hij echter bereikte niet veel. Wel weigerde hij de onderdanige kow-tow aan de keizer te bewijzen. Dit had de chinese heerser moeten leren, dat Engeland een wereldmacht van betekenis was geworden.

Verval.

Daarentegen was China een periode van verval ingetreden. Het volk verarmde zienderogen. Zo verschrikkelijk werden hier en daar de toestanden, dat vrouwen en kinderen verkocht werden. De slavernij begon verontrustende vormen aan te nemen.

De oorzaken van deze toestanden waren van verschillende aard. De regering verslapte. Knevelarij door de ambtenaren begon welig te tieren. De handel werd in het algemeen zo belast om de regering en de ambtenaren aan geld te helpen, dat hij ging kwijnen of wegbleef. Natuurrampen teisterden het arme land. Een aardbeving had in Honan een honderdtal dorpen vernield. Het bandietenwezen groeide weer geweldig uit. In 1839 tot 1841 werd de grote provincie Szetsjoean door honger en anarchie tot de diepste ellende gebracht.

Oorlog met Engeland.

In 1834 was de Oost-Indische Compagnie eindelijk bezweken. De engelse regering had deze grootste maatschappij van alle tijden overgenomen. Nu ging Engeland verlangen, dat de chinese havens voor alle handel uit Hindoestan zouden worden opengesteld. En toen de chinese regering niet willig bleek te zijn, werd door Engeland de oorlog aan China verklaard. (1841). In de geschiedenis staat deze oorlog bekend als "de eerste opium-oorlog."

China werd volkomen lamgeslagen. De Mantsjoe-dynastie was in de ogen van het volk geheel krachteloos. In 1842 werd te Nanking het vredesverdrag gesloten, waarbij Sjanghai, Ningpo, Foetsjou, Amoy en Canton werden opengelegd, waarbij het eiland Hongkong aan Engeland werd afgestaan. Waarbij aan China 50 millioen gulden oorlogsschatting werd opgelegd.

Taiping. Voor het volk was de maat vol.
Een jonge volksman, Hoeng Sioe-tsjoeën, begon een beweging tegen de Mantsjoes. Hij geloofde een ziener te zijn, deed zich met een hemelse zending belast, en bekeerde zich tot het christendom. Om zich heen verzamelde hij een kleine troep andere christen-bekeerlingen. Zij noemden zich Sjang-ti-aanbidders. Hoeng jegens de Mantsjoes bezielde de leider. In de aanvang verachtte bespot, groeide deze Taiping beweging uit tot een openlijke opstand. Weldra stond heel China in vuur en vlam. En toen deze furie beëindigd was, hadden millioenen mensen het leven gelaten en was de dynastie van de Mantsjoes tot ruïne gebracht.

Onder tai-ping begrijpen wij nu deze burgeroorlog, die 15 jaren lang China teisterde. In 1853 namen de tai-pings Nanking in. De volgelingen gaven hun leider Hoeng de titel van tien-wang, de hemelse koning. Hoeng was zo verstandig de europese handel ongemoeid te laten. De engelse handel begon op te bloei Hongkong ontwikkelde zich. Hoeng begreep heel goed, dat aan handel en industrie de redding van het grote chinese volk zou den zijn. Te Nangking ontving hij de engelse commissaris, Sir George Bonham, in gehoor. De britse commissaris was overtuigd, dat de handel in Hoeng een bevorderaar en beschermer had. Als vertegenwoordiger van de engelse regering legde hij de belofte af, dat Engeland in Hoeng's strijd tegen de dynastie, volkomen afzijdig zou blijven.

China, bezuiden de Yang-tsé werd door de tai-pings van Mantsjoes gezuiverd. Een van Hoengs onderbevelhebbers, Li, vroeger een kolenhandelaartje, ontpopte zich daarbij als een veldheer van zo grote betekenis, dat elk volk op zulk een zoon trots zou zijn. Met slechts 7000 slechtbewapende krijgers trok hij de Grote Rivier over en rukte met geforceerde marsen naar Pekin op. Moedig sloeg dit groepje zich door alle tegenstand heen. Schitterend wapenfeit mislukte. Dat redde de Mantsjoes.

De successen van de tai-pings brachten ook andere groepen in opstand tegen de Mantsjoes. Overal ontstonden revolutionaire geheime genootschappen. Een dezer ontwikkelde zich zo sterk, dat zij Amoy en Sjanghai veroverden. Hoeng heeft tegenover deze bondgenoten de fout gemaakt, waardoor zijn onderneming ten slotte mislukte. Hij eiste van hen, dat zij hun goede trouw zouden bewijzen, door christen te worden. Daar grote massa's dit weigerden, begon de onenigheid de beweging te verscheuren. Hoeng kwam zijn revolutionaire bondgenoten te Sjanghai niet te hulp.

Verval van de Mantsjoes. Keizerlijke troepen trokken nu Sjanghai binnen en bestookten de rebellen. Maar de Engelsen en Amerikanen in Sjanghai eisten, dat de keizerlijken zouden vertrekken. Zij, handelslieden wilden van de stad geen slagveld gemaakt zien. De regeringstroepen voldeden aan de eis en trokken af.

In 1853 kreeg de keizer echter de gewapende steun van de Engelsen te Sjanghai tegen de tai-pings in ruil voor verschillende voordelen. De douane te Sjanghai zou onder de Controle van de Engelsen worden gesteld. Dat was de hoofdzaak. De keizer stemde toe. Maar daarmee had de keizer eigenlijk zich zelf onder de controle van de vreemdelingen gesteld. Want de inkomsten van de keizer kwamen voornamelijk uit de invoerrechten.

Intussen ging het met de dynastie hard achteruit. In Yunnan begon een islamitische revolutie.

Alle centraalaziatische stammen en volkeren kwamen in opstand. Gedurende twintig eeuwen hadden zij het oppergezag van China erkend. Nu trachtten zij zich vrij te maken.

Oorlog met Engeland en Frankrijk.

En eindelijk verklaarden Engeland en Frankrijk aan China de oorlog.
Engelse en franse troepen trokken op naar Peking. De keizer vluchtte naar Mongolie en Peking werd bezet. Hiermee was de oorlog uit: aan de keizer werden de vredesbepalingen gedikteerd (24 Oct. 1864). En nu gingen de engelse en franse soldaten tegen de tai-pings te velde. Generaal Gordon, die later in Egypte sneuvelde, was de overwinnaar in China. In 1864 viel Nanking, de hoofdstad van de tai-pings, in zijn handen. Spoedig daarop was het met deze nationale beweging in China gedaan.

Indien Hoeng er in geslaagd zou zijn de dynastie te verdrijven, zou de geschiedenis heel anders verlopen zijn. Maar zijn godsdienstig drijven was de redding van de Mantsjoes geworden. Van 1864 tot 1874 zien wij hun opleving weer.

6. CHINA'S VERVAL.

Deze opleving van de dynastie ging gepaard met een snel verval van het grote rijk. China's deuren werden opengeworpen. Vrijdom voor iedereen onder paspoort legde het binnenland open. Heel China, tot in het verste binnenland, kon bereisd worden. De chinese regering werd verplicht om elke buitenlander te beschermen. Zware schadeloosstellingen werden opgelegd. (Verdrag van 13 Sept. 1876).

Korea.

Korea was een vazalstaat van China. Het land werd nu opengelegd voor de buitenlandse handel. Ook Japan begon nu in Korea vaste voet te krijgen. Na het uitbreken van onlusten zond Japan troepen naar Korea en verklaarde het land onafhankelijk. Als wij bedenken hoe in onze dagen Japan de staat Mantsjoekwo gemaakt heeft, zien wij dat 60 jaar geleden dezelfde politiek werd toegepast tegenover Korea (Verdrag van 1876).

Koeldja.

Rusland zette zich vast in de provincie Koeldja. Dit grondgebied werd eerst in 1879, nadat China 5 millioen roebels aan Rusland had betaald, teruggegeven.

Al deze gebeurtenissen veroorzaakten een groeiende haat jegens de vreemdelingen. Eerst keerde de haat zich tegen Rusland. Leiders van de beweging waren Li Hoeng-tsjan, de later bekend geworden chinese staatsman, Tso Tsoeng-tang en Tsjang Tjitoeng. Prins Tsjoen, vader van de minderjarige keizer, trad eveneens op de voorgrond. Alom klonk door China de kreet: oorlog! Gelukkig is het daartoe niet gekomen. En Rusland heeft vrijwel zijn zin gekregen. (Verdrag van 1881).

Cochin-China.

In het zuiden ontstond wrijving tussen China en Frankrijk. Dit rijk trachtte Anam, Tonking, Hanoi en Haiphong open te leggen voor de handel. China had de opperheerschappij over deze gebieden. Een franse vloot ging naar Taiwan (Formosa) en bombardeerde enkele steden. De franse troepen werden echter in het zuiden teruggeslagen en tot in Tongking aan de kust vervolgd. Een voor China nadelig vredesverdrag (1885) gaf Frankrijk niettemin toegang tot Cochin-China.

Birma.

Gebruik makende van de moeilijkheden met Frankrijk, bezette Engeland Birma, ook een vazalstaat van China. Tot wordt er een verdrag gesloten met de chinese keizer (1886), waarbij de opperheerschappij van China werd erkend, maar veel heeft dat verdrag niet betekend.

Port Hamilton.

In Korea en Afganistan bedreigde Rusland de engelse belangen. Dit was aanleiding voor de bezetting van een aantal chinese eilanden bezuiden Korea (Port Hamilton) door Engeland. Later werd hiervoor een regeling getroffen en werden de eilanden aan China teruggegeven.

Hongersnood.

Ook de natuur keerde zich tegen het ongelukkige chinese rijk. In 1877 en 1878 werden de provincies Shensi en Shantung door afschuwelijke hongersnoden geteisterd. Duizenden en duizenden mensen stierven van honger.

China scheen tot de ondergang gedoemd te zijn. Toch was er in het schrikbarend verarmde volk nog een bewonderenswaardige veerkracht. Het had begrepen, dat het evenals zijn vijanden, sterk moest worden. Soldaten en oorlogsschepen waren nodig. De handel moest bevorderd worden. De industrie geholpen. Het verkeer uitgebouwd. Het voorbeeld van Japan, dat de noodzakelijkheid van bewapening terdege had begrepen, moest gevolgd worden.

In 1881 werd de eerste telegraaflijn in China aangelegd. De kiem van een chinese vloot werd geboren. Er werden nieuwe fabrieken gebouwd. De eerste spoorbanen werden aangelegd. Maar midden in China's eerste pogen tot opleving, brak de haat jegens de vreemdelingen weer los. Vooral de zendelingen in het binnenland, ook in Korea, moesten het ontgelden.

Vele missies werden verwoest, vele christenen gedood. Dit geheurde echter niet zo zeer uit godsdienst-haat, als uit wantrouwen jegens de vreemdelingen.

De Chinees-Japanse oorlog.

Drie jaar later kwam de chinees-japanse oorlog, die de aanleiding is geworden tot de russisch-japanse oorlog van 10 jaar later. Ook deze periode behoort tot de tijd van China's verval.

De aanleiding tot de chinees-japanse oorlog was Korea. De oorzaken legen dieper. Japan was bezig zich met energie om te werken tot een moderne mogendheid in een versneld tempo. De japanse industrie kreeg steeds meer behoefte aan grondstoffen, vooral metalen, in de eerste plaats ijzer. In Japan zelf is slechts heel weinig ijzer. Het was voor de japanse industrie daarom nodig, dat Japan de import van grondstoffen verzekerde. Daarvoor was het nodig invloed te krijgen in landen en landen buiten Japan, die deze grondstoffen konden leveren.

Reeds lang was het oog van de japanse staatslieden op Korea gevallen. En de fouten van de chinese regeerders maakten het gemakkelijk om zich in Korea vast te zetten.

Dat is zo gegaan: Korea was, zoals wij weten, een vazalrijk van China. Maar dan toch slechts in naam. Toen Korea tien jaar eerder de hulp van China nodig had tegen de beginnende agressie (= aantasting) van Japan en de veroveringsbedoelingen van Rusland, werd het door China in de steek gelaten. Dit was voor Japan aanleiding om de bescherming van japanse onderdanen in Korea zelf in de hand te nemen.

Japan zag met zorg de voortkruipende macht Rusland. Om dit te stuiten en om zelf gezag te krijgen in Korea, erkende Japan Korea als een onafhankelijk keizerrijk. Daardoor werd China uitgeschakeld. Wij hebben gezien, dat in 1876 een verdrag werd gesloten, t.z. van Korea. Daarbij kreeg Japan het recht om troepen in Korea te landen als het nodig was om de keizerstroon te beschermen of onlusten te dempen.

China protesteerde nu wel, maar veel meer kon het vervallen en in verwarring gebrachte rijk niet doen.

Op grond nu van het verdrag van 1876 zond Japan troepen naar Korea om de anti-vreemdelingen-onlusten te helpen onderdrukken.

Daar China Korea nog steeds als een vazalgebied beschouwde, kwamen ook chinese troepen dit schiereiland binnen.
De onlusten werden gemakkelijk onderdrukt. Maar de japanse troepen werden niet teruggetrokken. Japan eiste grote hervormingen in Korea om de japanse onderdanen in Korea veiligheid te verzekeren in de toekomst. China protesteerde en zond opnieuw troepen naar Korea. Japan deed hetzelfde (1894).

De Oorlog Zelf.

Nu was de oorlog in volle gang.
De japanse troepen begonnen de chinese soldaten naar het noorden voor zich uit te drijven. Bij Pien-An leden de Chinezen de eerste grote nederlaag (Juli 1894). Daarop volgde de zeeslag bij de Yaloe-mond. De nog zo jonge chinese vloot werd vrijwel vernietigd. De rest vluchtte naar Dalny (Port Arthur). In Februari 1895 werd dit restant deels genomen, deels bij Wei-ha-wei in de grond geboord.
De japanse soldaten trokken intussen over de Yaloe en marcheerden naar Dalny. Zij namen Dalny in en daarna Mjoetsjwang. Nu rukten zij naar Peking op. En in deze nood bood China vrede aan. Het had moeten ontdekken dat het niet meer opgewassen was tegen een modern gedrild en uitgerust leger.

Vrede.

De oorlog eindigde met de vrede van Sjimonoseki (17 April 1895). Liaotoeng (met Dalny) en Taiwan (Formosa) zouden aan Japan worden afgestaan. Korea's onafhankelijkheid zou erkend worden door China. Aan Japan zouden grote handelsvoorrechten ingeruimd worden. Een oorlogsschatting van 350 millioen gulden moest door China betaald worden.
De grote mogendheden staken echter een spaak in het wiel. Zij wilden geen sterk Japan.

Rusland, Duitsland en Frankrijk zorgden er voor, dat Japan de vruchten van de oorlog verloor. Engeland, mede uitgenodigd om aan deze staatkunde deel te nemen, wees de voorstellen van de hand. Engeland zag verder de toekomst in. Deze vrede voerde tot de russisch-japanse oorlog, en bracht Japan in de wereldoorlog tegenover Duitsland.
Maar intussen kostte China de verleende bescherming heel wat.

Belangen sferen.

Rusland verkreeg Port Arthur, doortrekking van de transsiberische spoorweg door Mantsjoerije naar Wladiwostock met een zijtak over Moekden naar Port Arthur, het leggen van garnizoen in Port Arthur. Weldra was Mantsjoerije geen chinees land meer, maar een russisch gebied, met Harbin als russisch centrum. Ook kreeg Rusland een settlement (= nederzetting op vrij gebied) in Hankow.

Frankrijk kreeg grondgebied in Anam, spoorwegaanleg en mijnrechten in Kiangsi en Joennan. Ook Frankrijk kreeg een settlement in Hankow.

Duitsland kreeg Kiaotsjao in Sjantoeng. Het heette pachtgebied voor 99 jaar.

Engeland steunde Frankrijk in een botsing met China over een verdrag, het zg. Mekong-traktaat. En het eind was, dat Birma voor goed Engels gebied en China's opperrecht in Birma beëindigd werd.
Een oorlog met Rusland werd voorkomen doordat China Talien-wan en Port Arthur afstond.

Engeland bezette Wei-ha-wei nadat de japanse soldaten van daar waren weggetrokken.

Wij zijn nog niet aan het eind. In China zelf bevochten de buitenlandse kapitaalbelangen elkander. Duitsland kreeg industrie- en mijnrechten in de provincie Sjantoeng, Frankrijk in Jnennan, Rusland in Mantsjoerije, Italië in Sanmoen, Japan in Foekien. De Verenigde Staten verzekerden de open handelsdeur in China. Alle belangrijke spoorwegen in China waren ten slotte geen chinese spoorwegen. Zo lag China open voor de wereldhandel.

China dreigde dood te bloeden.

Volkshaat en Volkswil.

In de harten van dit reusachtige, vredelievende en nijvere chinese volk begon een algemene haat jegens de vreemdeling te groeien. Het vuur smeulde. Het zou met een geweldige brand uitlaaien.

Intussen zette China de tanden op elkaar. Een algemene hervormings-beweging zette in. Dit vredelievende volk wierp zich met grote verwachting voor de toekomst op zijn ontwikkeling. Het nam Japan ten voorbeeld. Het overgoot China met scholen. In enkele jaren was er geen dorpje meer in China zonder schooltje. De chinese pers bloeide op in warme vaderlandsliefde. Hervormings-verenigingen werden overal opgericht. Al wat het west aan waardevolle boeken had, werd in het chinees vertaald. Te Peking werd een universiteit uit de grond gestampt onder buitenlandse professoren. Duizenden chinese jongelieden gaven zich als student.

Deze periode in de ontwikkeling van China is verheffend schoon als een voorbeeld, net als dat van Japan, wat een eensgezinde volkswil vermag.

Te midden van de honderden, die zich met eer en onbaatzuchtigheid opwierpen als China's intellektuele leiders, komt Kang Joe-wei, een Cantonees, bovenaan. Hij heette spoedig "de moderne wijze." Patriottisch hervormer met een geniale geest, wist hij een grote invloed te verkrijgen over keizer Kwang Soe en deze te winnen voor zijn verpaande plannen om China te moderniseren. Kang Joewei stelde een hele reeks reform-edikten op, die de keizer tekende en deed uitzenden. Ook de afschaffing van de haarvlecht werd voorgeschreven. Evenals Japan begon het chinese volk sterk westerse denkbeelden te koesteren.

Reaktie.

In deze periode treedt nu echter een gevaarlijke reaktie in. Laten wij bedenken, dat China geen patriottische klasse bezat. De ontwikkeling van China, zo hebben wij in het tweede hoofdstuk gezien, deed een dorre behoudzucht in de harten komen naast een diep doorvoelde demokratie. Die behoudzucht kwam nu in verzet tegen de moderne hervormingsbeweging. De demokratische gezindheid kon daartegenover geen vaderlandsliefde stellen.

Ambtenaren, militaire mandarijnen, het hof en de troon gingen zich al spoedig door het modernisme bedreigd. In de oude keizerin-weduwe Tsee-Tsi vond het verzet daartegen de gevaarlijkste bondgenote. De reaktie woestte lang en ongehinderd. Toen eindelijk van het leger zeker was, werd de keizer overwonnen en gevangen gehouden (20 Sept. 1898). De keizerin-weduwe greep de macht weer aan zich. Vele hervormers werden gevangen genomen. Een zestal werd onthoofd. De keizer begon aan een slepende en vreemde kwaal te lijden. Vermoedelijk heeft deze keizer Kwang Soe zijn leven te danken gehad aan de bedreiging door Engeland met oorlog als hij zou sterven.

De hervorming, zo krachtig ingezet, werd vernietigd. De haat van het verbitterde volk werd afgeleid van de Mantsjoes naar de vreemdelingen.

De Mantsjoes kwamen weer in ere. Chinese ambtenaren werden van hoge posten verdreven en door Mantsjoes vervangen. Prins Poe Tsjun werd als troonopvolger uitgeroepen.

C H I N A.

De Boxers (1899).

Tegen het laatste einde van de 19e eeuw werd China eindelijk afschuwelijk geteisterd door een algemene uitbarsting van het misleide volk tegen de vreemdelingen. Er is tans in het geheel geen twijfel meer aan het feit, dat de chinese regering en het chinese hof zelf de volksmassa's hebben opgezet.

De volksbeweging noemde zich de Vuist van de Gerechte Wraak. In die naam openbaarde zich de volkshaat jegens de vreemdelingen. Wie de geschiedenis van China kent, ziet niets vreemds in deze uitbarsting. Toch had het modernisme de geestdrift van het volk in banen van vrede en ontwikkeling weten te leiden. De dynastie en het ambtenarenleger waren echter nog te sterk gebleken.

Uit de naam van deze anti- vreemdelingen-beweging, de Vuist van de Gerechte Wraak, ontstond het engels boxer.
Het doel was heel eenvoudig: alle vreemdelingen te vermoorden.

De Chinese furie.

Het ging er in de beginnen op lijken. In het binnenland werden vele zendelingen vermoord, hun families uitgeroeid. Al wat christen was, moest dat lot delen. Velen werden op gruwelijke wijze gemarteld. Missiehuizen en christenkerken werden vernield. De spoorwegen werden opgebroken, de stations in brand gestoken. Peking was in oproer. Keizerin, regering en leger schaarden zich openlijk aan de kant van de "boxers." In Juni werd de japanse gezantschaps-sekretaris vermoord door regeringssoldaten. Het moorden en branden in het gehele land ging onvermoeid voort. Ook de duitse gezant werd vermoord. De chinese troepen openden het vuur op de gezantschapsgebouwen, en acht weken werden zij belegerd en uitgehongerd.

De vreemdelingen in Peking hebben een dappere tegenstand geboden en zich tot het uiterste verdedigd. Daaraan hebben vele onschuldige vrouwen en kinderen, vele onschuldige mannen hun leven te danken gehad. Want Rusland, Duitsland, Engeland, Frankrijk, de amerikaanse Unie en Japan zonden in allerijl troepen naar China om de landgenoten te hulp te komen.

Twee maanden had de furie nu geduurd. Duizenden en duizenden waren vermoord. De haat van een volk is vreeselijk. Men vraagt niet naar schuld. Men tracht alles af te maken. Alle buitenlandse eigendommen waren vernield. De geldelijke verliezen waren verschrikkelijk.

De gevolgen.

Vreemde legers werden nu in China geworpen. De Takoe-forten bij Tientsin werden platgeschoten. Tientsin werd genomen. Bloedige gevechten werden geleverd. Het chinese hof vluchtte uit Peking en deed of het geheel onschuldig was aan de furie. Daarmee werd het opgehitste volk opgeofferd.

De wraak was bitter, het verlies aan mensenlevens verschrikkelijk. Kostbare kunstschatten werden vernield of geroofd. Duitsland wilde een regelrechte oorlog tegen China beginnen. Engeland en Japan weigerden dit echter. Rusland liet zijn bondgenoten in de steek en bezette Mantsjourije.

In 1900 behoorde de boxer-opstand tot het verleden. Hij was op harde wijze neergeslagen. Behalve grondgebied, voorrechten voor de handel, koncessies voor de industrie, moest China 450 millioen taels betalen (± f 850.000.000).

7. CHINA IN DE TWINTIGSTE EEUW.

Het eerste kwart van de 20e eeuw bleef voor China roerig en vol van geweldige gebeurtenissen. Het was als de geboorte van een nieuw volk.

In 1902 kwam het hof te Peking terug. De Keizerin-weduwe werd nu wel tot hervormingen gedwongen.

De reaktie waren de tanden tans uitgebroken. Het onderwijs had nu weer de eerste aandacht. Duizenden scholen verrezen als door een toverstaf. Zelfs heilige "tempels" werden tot scholen ingericht. Missies werden bezocht om hun scholen. Duizenden studenten gingen naar Japan, honderden naar Europa en Amerika. Grote kapitalen kwamen voor onderwijsdoeleinden beschikbaar. Grote uitgeverszaken ontstonden. Een niet ophoudende stroom van boeken, vertaald uit alle westerse talen, begon zich over het leergierig volk uit te gieten. De grootste onderneming in dit opzicht was chinese Commercial Press Co., die vele dagbladen en tijdschriften schiep, naast een reusachtig zich ontwikkelende uitgeverij.

Russisch-Japanse Oorlog.

Wel werd door de in 1904 komende russisch-japanse oorlog China wederom verzwakt in invloed en grondgebied in het noorden maar deze schade opende nog wijder de ogen van het volk. Dit was nu op zijn mars omhoog. Niets zou het meer stuiten. Vooral werd nu ook duidelijk dat er geen band was tussen volk en dynastie. Het zou niet lang meer duren of het volk van China zou de macht aan zich trekken.

Opwaarts.

De oorlog leerde de noodzaak leger en vloot te hervormen. Verdedigingswerken werden gebouwd. Het leger kwam in militaire dril. In 1906 kreeg China voor het eerst zijn nationaal leger. Het volgende jaar begon een patriottische vereniging aan de propaganda voor een moderne vloot.

In 1910 werd de slavernij bij wet (edikt) afgeschaft. Reeds in 1906 was China's strijd tegen het opium begonnen. Het aanplanten van papaver was in uitgestrekte delen van het rijk tot een industrie geworden. Nu hoopte men in 10 jaar tijd het opium kwijt te zijn. Maar reeds in 1911 waren grote grondgebieden in China van de papaver-aanplant bevrijd.

In 1902 werd China's rechtswezen herzien en in 1905 werd een begin gemaakt met een modernisering van het bestuur, werd een commissie in het leven geroepen voor de samenstelling van een moderne grondwet. In 1906 werd de belofte gedaan door de dynastie, in 1908 herhaald, dat China zijn parlement zou krijgen, over 9 jaar.

Het jaar 1909 zag de instelling van provinciale raden. Het volgende jaar zat de eerste Nationale Vergadering, als provisorische vertegenwoordiging van het volk. De Vergadering was half gekozen, half benoemd.

De spoorwegaanleg werd krachtig ter hand genomen. De scheepvaart op de rivieren, en daarmee de binnenlandse handel, begon zijn ontwikkeling. Het telegraafnet en het postwezen ontwikkelden zich. De buitenlandse handel was in 1910 reeds meer dan verdubbeld sedert vier à vijf jaar.

De Mantsjoes verdreven.

In November 1908 was de keizer, eigenlijk nog maar een vogel in een gouden kooi, gstorven. En nog in diezelfde maand stierf ook de keizerin-weduwe.

Een minderjarig keizertje heette het gezag in zich te vertegenwoordigen. In wezen heersten hof en ambtenarendom. De voor uitstrevende geest van het herboren China kon hoe langer hoe minder vrede hebben met deze stand van zaken. Eindelijk zou er een eind komen aan deze laatste rest van een vermolmd verleden.

In Oktober 1911 begon de burgeroorlog tegen de Mantsjoes met de opstand van het leger te Woetsjang. Munt en arsenaal te Woetsjang werden genomen. Als een bevrijding ging de revolutie door het hele land. Stad na stad zwoer de Mantsjoes af. Het gezag werd nu door vrees gedwongen om de volksrechten te erkennen. Het was nu echter te laat. Prins Tsjun, de regent over minderjarige keizer, gaf gehoor aan de eis van het volk, en liet dadelijk de voorlopige grondwet afkondigen.

Daarnaast riep hij Joean Sji-kai, die in ongenade gevallen en van het hof verbannen was, als redder terug. Joean stelde zich aan het hoofd van het keizerlijke leger. En in November 1911 werd hij tot eerste minister benoemd.

Voor de Mantsjoes voelde hij niets. Maar hij wilde geen partij kiezen tussen volk en dynastie, voordat hij zeker wist aan welke kant de macht zou komen.

Dr. Soen Jat-sen.

In December van hetzelfde jaar hadden 14 provincies zich tegen de dynastie verklaard en deze afgezworen. In vele steden en dorpen werd al wat Mantsjoe was uitgemoord. De schuld van drie eeuwen werd door het volk gewroken.

In deze tijd kwam China's moderne volksheld Dr. Soen Jat-sen, uit Amerika terug om de revolutie te leiden.

De Republiek.

Op 1 Januari 1912 werd de Republiek China te Nanking uitgeroepen en met overweldigende geestdrift werd Dr. Soen Jat-sen tot eerste president uitgeroepen.

Een maand later trad de keizer, kind nog, af. De Mantsjoes waren vernietigd. Soen Jat-sen, echte vaderlander, deed afstand van zijn presidentschap, omdat hij Joean Sji-kai beter geschikt achtte voor deze taak.

In Maart werd de voorlopige Grondwet afgekondigd.

Burgerkrijg.

Het is bedroevend voor de vrienden van China en zijn volk, dat de geschiedenis een verhaal van verbrokkeling en uiteenval heeft te vertellen. Op dit ogenblik is het heden nog duister. Toch hebben wij de troost van een heldere en zonnige toekomst.

Na Joean's dood gaf China geen twee jaren achtereen hetzelfde politieke beeld te zien.

Daarvoor waren wel voornamelijk drie oorzaken. De eerste was de trek tot herhaling van wat de geschiedenis ons nu al van dit chinese volk bekend heeft gemaakt. De verdwijning van de dynastie bracht dadelijk onderlinge twisten, gekuip en burgeroorlog.

De tweede reden was de te snelle overname van westers-staatkundige vormen. De derde reden was de inmenging van andere volkeren, die zich met de ontwikkeling van China bemoeiden.

Japan had grondstoffen nodig, vooral ijzer, en markten voor zijn industrie-produkten, zijn fabrieken. Rusland zocht zijn kommunistische invloed, eigenlijk reeds kort na 1912, steeds verder over China uit te breiden. Andere mogendheden lieten China al evenmin met rust.

Deze inmengingen van buiten konden niet zonder gevolgen blijven. Zij ontketenden in het nieuwe China een algemeen nationaal volksgevoelen, waarin de meest uiteenlopende delen van het grote volk het beginsel van hun eenheid vonden.

Kwomintang.

Dadelijk na Joean Sji-kai's optreden als president ontstond de Kwomintang, de partij van de radikalen. Deze ultra-revolutionairen kregen de meerderheid in het parlement van 1913. Andere min of meer sterke groepen werden door de militaire aanvoerders en hun aanhang gevormd. Financieel was China daarbij een chaos.

De Kwomintang kwam spoedig in openlijk verzet. Soen Jat-sen, die zijn vergissing ingezien had, toen hij zelf Joean Sji-kai het presidentschap had aangeboden, was nu ook zelf de eerste, die zich tegen hem keerde. Een regering werd te Nanking uitgeroepen. Joean wist echter een schijnparlement in het leven te zetten. Dit koos hem wederom tot president (Okt. 1913). Nu werd de Kwomintang in de ban gedaan, het parlement weer ontbonden en door een regeringsraad, die Joean benoemde, vervangen. In Maart 1914 ontbond Joean Sji-kai de provinciale raden. En twee maanden later werd er een door Joean's aanhangers ontworpen nieuwe grondwet uitgevaardigd.

Joean's Plannen.

Het werd steeds duidelijker welke plannen Joean Sji-kai koesterde. Hij wilde zich zelf op China's troon brengen.

Inderdaad, een jaar later, werd er een zogenaamd volksreferendum uitgespeeld en Joean riep het herstel van de monarchie uit. De oppositie was geweldig. Ook van de mogendheden. Japan was de eerste om te weigeren de monarchie te erkennen. Ook Engeland, Rusland en Frankrijk onthielden de nieuwe monarchie hun erkenning. Joean, bevreesd geworden, stelde de kroning van zichzelf uit.

De opstand tegen hem nam zulke gevaarlijke vormen aan, dat vele provincies hadden hun trouw opgezegd en zich onafhankelijk verklaard, dat Joean er toe moest besluiten weer een parlementaire regeringsvorm in te voeren. Intussen werd de Kwomintang sterker. Te Canton werd een Nationale Regering uitgeroepen en Li Joean-hoeng, de door Joean Sji-kai afgezette vice-president werd tot president van China uitgeroepen.

De dood van Joean Sji-kai, in 1916, scheen rust te zullen brengen.

Gevolgen van de Revolutie.

Tibet en Buiten-Mongolië hadden zich intussen onafhankelijk verklaard. Engeland in Tibet en Rusland in Mongolië steunden de revolutionairen.

De chinese regering was nu wel gedwongen om de autonomie van Buiten-Mongolië te erkennen. Daarentegen zou dit autonome gebied China's souvereiniteit erkennen.

De Republiek China werd geleidelijk door de mogendheden erkend, het eerst door Japan.

De 21 Eisen.

Dit land was intussen in de wereldoorlog gegaan. Het had Tsingtao op de Duitsers veroverd en andere duitse prachtgebieden in de provincie Sjantoeng bezet. En in Januari 1915 presenteerde Japan de chinese regering zijn formidable "21 Eisen."

Zij kwamen hierop neer:

1e. Groep. Alle duitse gebieden in Sjantoeng moesten aan Japan in pacht worden gegeven. Geen grondgebied in geheel China mocht meer aan welke vreemde mogendheid ook worden afgestaan. Diverse chinese havens moesten voor de handel worden opengesteld. Aan Japan moesten verschillende spoorwegrechten worden geschonken.

2e. Groep. Port Arthur, Dalny en diverse spoorwegen in Zuid-Mantsjoerije en Buiten-Mongolië moesten aan Japan voor 99 jaren worden afgestaan. Mijn- en spoorwegrechten moesten aan Japan worden ingeruimd. Japan moest de kontrole hebben over leningen, die China in het buitenland zou sluiten of gesloten had.

3e. Groep. De grootste chinese maatschappij voor ijzersmelterijen en mijnontginningen (de Han-Yeh-ping Mij.) moest een chinees-japanse onderneming worden.

4e. Groep. Geen enkele baai of haven, geen enkel eiland aan de chinese kust zou China aan enige mogendheid mogen afstaan.

5e. Groep. China moest voor de centrale regering, het leger, de politie en andere diensten japanse adviseurs en ambtenaren in dienst nemen. Japan moest het recht hebben land in het binnenland van China te kopen ten behoeve van japanse scholen en hospitalen.

Engeland en de Verenigde Staten verhieven luid protest en beloofden steun. Maar Japan wist de sterkste te zijn en na weinig van onderhandeling stelde het een ultimatum.

C H I N A.

De wereld was in vlammen. De oorlog bond het hele westen. China had aan te nemen. Er was geen andere mogelijkheid. Vel leidden de omstandigheden er toe dat Japan later water in de wijn deed. Maar de mogendheden hadden ervaren, dat de Japanse diplomaten hun tijd wisten af te wachten en dat er met deze derde grote mogendheid rekening was te houden.

hine in de ereldoor- og.

Intussen werd China door buitenlandse invloeden de wereldoorlog ingedreven. En ook dit deed de burgeroorlog verder opvlammen. Het parlement weigerde aan de oorlog deel te nemen. De president ontbond toen het kabinet. De premier Toean Tsji-joei, die voor deelname aan de oorlog was, vluchtte naar Tientsin, waar een sterke militaire oorlogspartij was. Deze partij zette zelf een regering in, en riep Hsu Sji-tsjang als president uit. Een noordelijk leger trok naar Peking op.

De wettige president, Li Joean-hoeng riep het loyale leger te hulp. Maar nu ontstond een derde partij in de burgeroorlog. De opperbevelhebber eiste de ontbinding van het parlement en toen dit gebeurd was, riep hij de jonge keizer als wettig heerser uit. In waarheid was deze generaal, Tsjang-Hsoen, zelf de heerser.

wee Presidenten n een eizer.

Maar Toean en zijn revolutionaire armee waren daarmee alles behalve tevreden. Hij trok verder naar Peking op, Tsjang-Hsoen kapituleerde (= gaf zich over) en veertien dagen na zijn uitroeping was de jonge keizer weer keizer af. Toean trad weer op als premier. Li Joean-hoeng werd als president vervangen door Feng Kwo-tsjang. Op 14 Augustus 1917 verklaarde China aan Duitsland en Oostenrijk de oorlog.

e Oorlog n de rede.

Gelukkig voor het chinese volk heeft China's aandeel aan de oorlog niet veel te betekenen gehad. Het land won er wel iets bij. Het vernietigde de nog aan Duitsland en Rusland uitstaande boxer-schadevergoeding en betaalde voorlopig ook aan de geallieerden niets meer.

Daartegenover stond echter toenemende invloed van Japan. In 1917 sloten Japan en de Verenigde Staten het zg. Lansing-Ishii verdrag, waarbij Japan's speciale belangen in China erkend werden. In 1918 sloot Japan met China een verdrag tegen Rusland. Japan kocht zich verdergaande spoorwegrechten en leende grote geldsommen aan het uitgeputte rijk tegen onderpand van spoorwegen, mijnen, bossen, telegraaflijnen en belastingen.

De vrede brecht China weinig winst. Japan kreeg het recht zich in Sjantoeng te vestigen. En China's gerechtvaardigde verlangens werden verwezen naar de Volkenbond, waarvan ook China nu lid was.

Het was zeker een historische vergissing, dat het chinese volk greep naar het enige wapen, dat het nog meende te hebben: de anti-japanse boycott. Deze is in 1919 begonnen. Het is een rampzalig wapen gebleken, dat vreselijk leed over het volk heeft gebracht.

e Konferentie van Washington.

Eerst in 1921 en 1922 werden voor een deel China's nationale rechten door de mogendheden erkend.

Dat gebeurde op de Washingtonse Konferentie, waaraan de Verenigde Staten, Japan, Engeland en Frankrijk deelnamen.

Deze kwam ten aanzien van China tot een reeks besluiten, waarvan de volgende de belangrijkste waren (Pacifiek Verdrag):

Pacifiek Verdrag.

1. Afschaffing van de zg. invloedsferen van de mogendheden in China.
2. Terugroeping van alle buitenlandse troepen en politie uit China.
3. Opheffing van alle buitenlandse post- en telegraafkantoren in China.
4. Afschaffing van de konsulaatsrechtspraak.

5. Teruggeve van de door diverse mogendheden gepachte chin gebieden.
6. Teruggave aan China van de zg. Stedskoncessies.
7. Erkenning van China's recht om zijn eigen handelstarieven vast te stellen.

De vervulling van al deze verlangens werd China beloofd De Volkenbond zou in deze geest moeten bepalen.
Inderdaad gaat China nu langzaam een werkelijke nationale souvereiniteit tegemoet.

Japans Voorsprong. Niettemin heeft het Pacifiek Verdrag vastgelegd, dat Japan een zeer speciaal belang bij China's ontwikkeling heeft als buuretaat, het belang nl. van een algemene vrede en het behoud van Japans verkregen rechten ten opzichte van zijn bezittingen en beheerste landstreken in het gebied van de Stille Oceaan.
Van deze erkenning heeft Japan gebruik kunnen maken toen het in 1932 China zo bitter heeft getuchtigd over de anti-Japanse boycott, door de vernietiging van Tsjapei en andere industriesteden, om Sjanghai gelegen. Dit waren rechtstreekse oorlogsdaden, waartegen China machteloos stond. En ook heeft Japan een beroep gedaan op het Pacifiek Verdrag in zijn strijd tegen Rusland, en voor het verkrijgen van de ijzer- en kolenmijnen van Mantsjoerije, Djehol, Tsjahar en Mongolië.

Mantsjoekwo. De vorming van het keizerrijk Mantsjoekwo, als een buffergebied tegen Rusland en de verdergaande bezetting door Japanse legers van de noordelijke chinese provincies tot Mongolië toe als behorende tot Mantsjoekwo, om Rusland van China te scheiden de zelfstandigmaking van Binnen Mongolië, waardoor Japans invloed zich nu uitstrekt tot Turkestan en Afganistan, dat alles in volle vrede, zijn wel meesterstukken van staatsmanskunst. Het toonen echter, dat ook nog heden China niet als een homogene nationale staat wordt beschouwd.
Eerst als de leiders van het chinese volk doordrongen zijn van de noodzakelijkheid een nationale eenheid te vormen, zal China's toekomst zich verhelderen. Het schijnt dat de ellende in Noord-China (1937) waar wij een herhaling beleven van de verdelingspolitiek van Japan, eindelijk een ontwaakt nees nationalisme doet zien, dat in 5000 jaar van zijn ontwikkeling afwezig is geweest (zie verder hoofdstuk 9).

8. CHINA'S TOEKOMST.

Huidige Ontwikkeling. Er is goede hoop, dat de nationale eenheid nu stand zal houden. De volkskracht in China is zo geweldig, dat de intelligentie zo algemeen en de ontwikkelingsmogelijkheden zo overvloedig, dat deze faktoren moeten leiden tot het opbouwen van een eervolle nationale toekomst.

Verkeer. De feiten wijzen er ook op.
In 1918 had China 4000 km. spoorweg, in 1923 7000 km. In 1937 ongeveer 12000 km. Daarbij zijn vele van deze spoorwegen modern van uitrusting en organisatie.
Ook finantieel is ondanks de verschrikkelijke en nog niet geheel betaalde oorlogsschulden, de toekomst niet duister.

Industrie. Het postwezen moderniseert zich snel.
De industrie, voortdurend gehinderd en gestoord in zijn ontwikkeling door onzekerheid van politieke toestanden, door oorlogsneweën en nieuwe oorlogen, door pest en hongersnoden, door overstroomingen en ontwoudingen, door buitenlandse agressie ontwikkelt zich niettemin.

C H I N A.

In 1923 waren er 19.[illegible] grote en kleine fabrieken, waaronder zeer moderne in opzet. Het mijnwezen ontwikkelde zich dagelijks. De winning van steenkool ging met sprongen omhoog. China was in 1936-1937 reeds het 3e katoenland ter wereld. De handel in oliën, granen en meel nam toe. De industrie van elektrische en chemische produkten begon zich te doen gelden. Kenmerkend was de ontwikkeling van het verkeer ook door de grote uitbreiding van de telefoonnetten in het gehele land.

De uitvoer, ook van chinese fabrikaten, heeft enorme groeicijfers aan te wijzen. In verband daarmee zijn de arbeidslonen gestegen. Ook door de allerwege gevormde arbeidersorganisaties. De handel op het buitenland was van 840 millioen gulden tot meer dan 1.700 millioen gestegen in 1921. Toch werd er nog voor ruim 300 millioen per jaar meer ingevoerd dan uitgevoerd. Voor 1935 waren de cijfers vermoedelijk dubbel zo hoog. Dit alles was nog slechts een begin. Voor een rijk en een volk als het chinese zullen in de toekomst de cijfers niet millioenen maar milliarden moeten aanwijzen.

In de laatste kwart-eeuw heeft zich bovenal het onderwijs ontwikkeld.

Het jaar 1903 tekende de aanvang van een zich revolutionerend onderwijssysteem. Het onderwijs werd nationaal. Twee jaar later werden de literaire eksamens voor de ambtenaren afgeschaft, die vroeger de wetenschappelijke ontwikkeling remden en het konservatisme bestendigden. Moderne en modernste onderwijsstelsels winnen veld. Vroeger uitsluitend geheugen-onderwijs, worden de jeugd nu de ontwikkelings-banen van het amerikaanse inzichtsonderwijs gewezen. De projekt-metode is op de lagere scholen bevoorkeurd. Voor de prijsgegeven oud-modische schooltucht, is nu een weldoende vrijheid en oefening in zelfbeheersing in de plaats gekomen. De opvoeding van de jeugd richt zich scherp op de ontwikkeling van een demokratisch staatsburgerschap.

De periode 1912-1922 werd door vele onderwijsverbeteringen gekenmerkt. Het onderwijsstelsel is als volgt opgebouwd:

lager onderwijs van 6-12 jarige leeftijd
middelbaar onderwijs van 12-18 jarige leeftijd
hoger onderwijs van 18-24 jarige leeftijd
de universitaire graad van 24-26 jarige leeftijd

Het middelbaar onderwijs omvat ook kweek- en vakscholen. Het hoger onderwijs is universitair en technisch. Het hoger onderwijs is als regel staatsonderwijs. Het middelbaar onderwijs wordt als regel door de provinciale besturen bezorgd. Het lager onderwijs is meest gemeentelijk of gewestelijk georganiseerd. Naast dit openbaar onderwijs zijn vele particuliere scholen.

Het jaar 1923 geeft de volgende cijfers voor openbare scholen: 129 hoge-scholen, 385 normaal- en kweekscholen, 547 middelbare scholen, 164 middelbare vakscholen, 459 lagere vakscholen, 177300 lagere scholen.

Er waren in 1923 ruim 6½ millioen leerlingen.

Ook de zending heeft onderwijs-inrichtingen in China van fröbelschool tot hogeschool. Voor 1923 werd het aantal missiescholen voor fröbelonderwijs, lager, middelbaar en kweekschoolonderwijs, voorbereidend hoger en hoger vakonderwijs, voor blinden-, doofstommen en weezenonderwijs op ruim 7.500 aangegeven met ruim 200.000 leerlingen.

Voor 1934 zijn de cijfers nog veel sprekender.

De modernisering van China komt ook sterk tot uiting in de beweging tot vervenvoudiging van schrift en taal. Hierin gaan vele honderden dagbladen en tijdschriften voor.

Door deze groeiende pers en de groeiende ontwikkeling komt een dieper gevoeld gemeenschapsleven in het volk.

Ook de oude godsdienst ondergaat de invloed van China's machtige verjonging. De voorouder-kultus brokkelt langzaam uiteen.

C H I N A.

De oude godsdienstige gebruiken worden minder en minder aangehangen. China is rijp voor een nieuwe godsdienst. En het schijnt, dat het christendom veld wint, al is de massa nog niet zo gemakkelijk te bereiken.

De sterke behoudzucht in het chinese karakter vindt meer en meer uiting in een eindelijk gekomen patriottisme.

De Toekomst.

Zo lijkt dit grote volk nog een rijke toekomst beschoren te zijn. Verziende geesten in China en Japan dromen nu reeds van de toekomstige Verenigde Staten van Oost-Azië, waarin zij de oplossing menen te vinden van een vrij en nationaal leven. Vele chinese politieke denkers zijn zelf reeds bereid om in zulk een statenbond de leiding van Japan in een gemeenschappelijk belang te aanvaarden. Toch is de grote massa van het volk hiervan nog geheel afkerig en leeft zij haar nationalisme nog uit in vijandschap jegens Japan, wel zo ver gaande dat de laatste jaren pro-japanse publicisten en staatslieden hun overtuigingen met de dood hebben moeten boeten.

Duidelijk is niettemin, dat het oude in China zich overal heeft en dat de moderne ontwikkelingsbanen westerse vormen aanneemt, evenals in Japan.

Voor de jongste ontwikkeling van de gebeurtenissen in China verwijzen wij naar de geschiedenis van Japan en Mantsjoekwo. Tot juist begrip van de geschiedenis van onze tijd is het echter nodig de binnenlandse staatkunde van China, die een hoofdfactor is geweest voor de feitelijke japans-chinese oorlog van 1937-1938, te begrijpen. Een overzicht daarvan volgt in het volgende hoofdstuk.

Rampen.

In Augustus-September 1931 werden de provincies Kiangsoe, Hoenan, Hopeh, Anwei en Kiangsoe door een vreselijke overstromingsramp getroffen, de afgrijselijkste sedert een eeuw.

Een gebied van 120.000 vierkante mijlen werd onder water gezet door de Jangtse-kiang, China's eeuwig ongetemd gevaar. Officiële rapporten schilderden ons een nationale ramp van een omvang zonder wederga. Het aantal getroffenen, beroofd van hun goed, bedroeg 31 millioen. Meer dan 10 millioen mensen werden dakloos, meer dan 1 millioen verloor het leven. Behalve de 200.000 huizen, door het water vernield, sloegen tyfoons en stormen, duizenden woningen weg en deden honderden verdrinken.

Het voorjaar daarop, April 1932, werd het ongelukkige Hopeh door een aardbevingsramp getroffen, die honderden doden eiste.

Hongersnood maakte duizenden weg in Juli 1933 in de vlakten langs de Gele Rivier, als gevolg van nieuwe overstromingen, waarop een sprinkhanenplaag het laatste restant van wat er aan voedsel te veld stond, vernietigde.

In de volgende maand vernielden tyfoons een groot deel van de oogst in Noord-China en maakten bijna tien millioen mensen dakloos.

Januari 1934 bracht zware overstromingen in de provincies Honan en Tsjili (Noord China) waardoor wederom duizenden ongelukkige landlieden verdronken.

Tibet.

Sedert Juni 1932 boterde het niet meer tussen China en zijn vazalstaat Tibet. Voortdurend werd er gestreden tussen chinese en tibetaanse troepen op de grenzen van de chinese provincie Setsjwan. De chinese troepen zijn eindelijk uit het bergachtige en nauw-toegankelijke Tibet verdreven. Beëindigd is de strijd nog altijd niet. De verhoudingen worden bemoeilijkt door het

landse invloeden, die in dit eeuwen lang vreedzame sneeuwland van een diepgevoelde gedienstigheid verwarrend werken.

Fookion. Generaal Tsai Ting Kai, aanvoerder van het beroemde 19e leger, riep in November 1933 in de provincie Fookion de onafhankelijkheid uit. In Amoy werd de staat van beleg afgekondigd door de regering te Nanking. Tsjangtsjau in Fookien werd uit nankingse vliegtuigen gebombardeerd.
De gevaarlijke rebellie werd ten slotte in Januari 1934 onderdrukt, nadat de fookiense troepen beslissend verslagen waren.

Rusland. Op 24 December 1933 zou de chinese regering met Sovjet-Rusland een geheim verdrag gesloten hebben, gericht tegen Japan. Nanking heeft dit ontkend. Maar Japan heeft bij meerdere gelegenheden op dit geheim verdrag gezinspeeld, ook in een vergadering van de Volkenbond. Zelfs heeft het in 1936 clausules uit dit verdrag openbaar gemaakt.

Sinkiang. Singkiang (Chinees Turkestan) is tegen de wettige regering te Nanking in verzet gekomen. In Januari 1934 werd de chinese regering te Kasjgar, de hoofdstad van Sinkiang, afgezet. De revolutionaire nieuwe regering riep de onafhankelijkheid uit. Communistische invloeden en geld steunden de insurgenten (opstandelingen). In de toestand is tot nog toe weinig verandering gekomen. Nanking houdt vol dat Sinkiang een chinese vazalstaat is. Het moslimse Sinkiang zelf trekt zich van Nanking echter niet veel meer aan.

9. China en Japan.

De geschiedenis van Oost-Azië in de afgelopen halve eeuw is steeds meer geworden de geschiedenis van de betrekkingen tussen China en Japan. In onze dagen (1937-1938) beheersen die betrekkingen meer dan ooit de politiek in Oost-Azië.
Nu is voor velen de levende geschiedenis ook de levendigste en belangrijkste. Bij het beschrijven van de gebeurtenissen van onze eigen tijd is echter de kans groot dat men nog niet helder ziet, welke gedachten, stromingen en handelingen achter de feiten werken en daardoor dus de ontwikkelingsgang van de historie nog niet juist kan ontleden. Ook daarom kan dit hoofdstuk enkel heel vluchtig een overzicht geven van de oorzaken welke sedert 1915 aan het werk zijn geweest, die China thans in de oorlog hebben gedreven, waardoor zijn juist begonnen stoffelijke ontwikkeling zo gevaarlijk op het spel staat.

Uitgangspunt. Bij het einde van de wereldoorlog was de wetteloosheid en regeringloosheid in China opvallend. President was Hsu Sjih-tjang, president van het controlerend lichaam, de Tsoan, Tsoan Tsji-joei...aar te Canton was een afzonderlijke regering gevormd door leden van de Kwomintang, onder leiding van Dr. Soen Jat-sen. Ook deze regering van het zuiden sliep niet op rozen. Gedurende een korte tijd werd Soen zelfs uit Canton verdreven door een militaire partij van Kwangsi. Later hij werd door Tsjen Tsjoeng-ming weer aan de macht geholpen. In April 1921 were Soen Jat-sen dan tot president van de republiek uitgeroepen en geïnstalleerd. Zijn aanhang bestond uit de parlementsleden van 1913 en de Kuomin, voor zover nog bereikbaar of nog in leven.

Soen werd uitgeroepen tot enig wettig president van China en maakte zich gereed om met meerder macht van

wapenen om zich te onderwerpen. Maar voordat hiertoe besloten kon worden wisten andere invloeden hem weer ten val te brengen. Zelfs werd hij tijdelijk verbannen. Wel mocht hij in 1923 naar Canton terugkeren, maar een groot deel van zijn persoonlijke invloed had hij in de tussentijd verloren, zelfs in de Kwomintang. Slechts Canton en een deel van Kwangtoeng bleven hem trouw. Het overig deel van Zuid-China was een chaos van partijstrijd en elkander bevechtende militaire hoerdertjes.

Het Noorden. Het was nauw beter in het noorden. Aldaar waren de machthebbers, Generaal Woe Pei-foe, een candidaat voor het presidentschap, Tsao Koen, en de opperheer van Mantsjoerije Tsjang Tso-lin. In de zomer van 1920 vereenigden zich deze drie, om Toean en zijn aanhang de macht te ontnemen. Maar Woe Pei-foe en Tsjang Tso-lin konden het onderling niet vinden. In 1922 werd Tsjang Tso-lin door Woe verslagen en naar Mantsjoerije teruggedreven.

Woe poogde nu de eenheid van China te bereiken door Li Sjih-Tjang tot aftreden te dwingen en Li Toean-hoeng opnieuw op het kussen te brengen. Het parlement van 1913 werd nu naar Peking beroepen. (1922-1923)

In deze tijd en in verband hiermee viel de verbanning van Soen Jat-sen.

Het Negen-Mogendheden-Verdrag. Intusschen was in 1922 te Washington het Negen-Mogendheden-Verdrag geteekend, rakende de beginselen van de politiek van de negen ondertekenaren ten opzichte van China. Dit waren: De Vereenigde Staten, Japan, Engeland, Frankrijk, Italië, Portugal.

Japan, een van de voornaamste ondertekenaren was begonnen met de toepassing van de in dat verdrag neergelegde beginselen.

De voornaamste bepalingen van dit verdrag waren kortweg de volgende:

1. De souvereiniteit, de onafhankelijkheid en de territoriale en administratieve onschendbaarheid van China te verdedigen.
2. China een absoluut onbeperkte en onbelemmerde gelegenheid te verschaffen om voor zich zelf een doeltreffende en bestendige regering te vormen en in stand te houden.
3. De invloed van de negen ondertekenaren aan te wenden om het beginsel van gelijke kansen voor de handel en de industrie van alle volkeren over het gehele gebied van China op doeltreffende wijze ingang te doen vinden en te handhaven.
4. Zich er van te onthouden gebruik te maken van de omstandigheden in China ter verkrijging van bizondere rechten en voorrechten, die de rechten van onderdanen of burgers van bevriende staten zouden verkorten.

Japans Bedingen. Japans staatkunde ten opzichte van China in deze tijd wordt gekenmerkt door een voortzetting van verzoeningsgezindheid. Het had indordaad als eerste mogendheid de chinese republiek erkend, het had zijn bij verdrag toegewezen bezittingen in Sjantoeng aan China teruggegeven en het had verder ook afgezien van de afdwinging van de "21 eisen". Het wat ook bereid het restant van de Boxer-schadeloosstelling aan China kwijt

te schelden. Zelfs ging Japan zo ver, bereid te zijn om leningen te verschaffen voor de bevordering van het onderwijs in China. Dit echter vond geen instemming bij enkele mogendheden, die de vestiging van opvoedkundige "invloedssferen" vreesden.

Japans economische belangen eisten inderdaad een verzoenende en vredelievende politiek van samenwerking met China. De nationalistische opleving kon daarom Tokio oprechtelijk welkom zijn. En Dr. Soen Jat-sen vond bewondering en steun bij de japanse buren.

De gang van zaken, de voortdurende burgerstrijd, de afwijking van Soen's politiek program, werden al meer een ernstige benadeling van de vrije handel van Japan in China en zijn industriële werkzaamheid in dat land.

Met bezorgdheid volgde Tokio dan ook de toenemende chaotisering in China.

Ook na Woe's ogenschijnlijk succes, bleek de hoop op een verenigd en tot rust gebracht China ijdel. De landsgeldmiddelen waren ontoereikend, regeringen onbestendig, parlementen leiders en staatslieden niet altijd onomkoopbaar.

In 1923 vluchtte president Li Joean-hoeng wederom. Drie maanden later koos het parlement, - in vele gevallen werd met omkoping gewerkt, - Tsao Koen tot president. Een van zijn eerste daden was een "permanente grondwet" uit te vaardigen.

Nieuwe burgeroorlog.

Als gevolg hiervan kwam Tsjang Tso-lin dadelijk in verzet. Deze koor versloeg hij Woe Pei-foe, en president Tsao Koen werd afgezet. Reeds thans begonnen er zich aanwijzingen te vermoederen van communistische invloed, en van hulp en leiding uit het buitenland. Tsjang Tso-lin werd openlijk als een verknocht vriend van Sovjet-Rusland aangewezen. Eindelijk was zijn overwinning op Woe mogelijk geworden door de plotselinge zwenking van Woe's onderhebbende, generaal Feng Ju-hsiang, wie ook naar het communisme neigende gevoelens werden toegeschreven. Feng was in de laatste jaren een opkomende militaire figuur en protestants christen. Zijn bekeringsijver had kans gezien een groot deel van zijn troepen evenzeer tot christenen te maken. Zijn soldaten hadden de reputatie van goed gedisciplineerd te zijn. Feng nu keerde zich plotseling tegen Woe Pei-foe en liep over naar Tsjang. Na de verdrijving van Woe werd Toean Sjih-jooi voor de derde maal aan de macht geholpen als premier, steunende op de Wapens van Tsjang en Feng. Er werd een "voorlopige regering" ingesteld. (1924) Dr. Soen Jat-sen kwam uit zijn ballingschap naar het noorden, maar op 12 maart 1925 stierf hij te Peking.

Dr. Sun Jat-sen.

Te Hsiang Sjan, nabij het eiland Macao, werd in 1867 Soen Jat-sen geboren als zoon van een arme landbouwer, die zeker niet heeft kunnen vermoeden, dat uit deze jongen de geniale Vader van de Chinese Republiek zou groeien. Soen Wen, zoals hij voor zijn vrienden altijd geheten heeft, was christen door geboorte. Zijn vader toch was reeds tot het christendom overgegaan. Toen hij in zijn 58e jaar na smartelijk lijden aan kanker te Peking de dood verwachtte, heeft hij zelf geordineerd dat hij op christelijke wijze begraven wilde worden. Hij was één van de eerste medische studenten van de in 1891 te Hongkong geopende universiteit en de eerste die in 1894 die hogeschool verliet met de graad van doctor in de medicijnen. Zijn brilliant intellect had hem onder de professoren vele vrienden doen winnen. En ook daar te Hongkong kwam hij, nog student, in contact met revolutionaire partijgangers. Het kon niet anders zijn: tot zijn laatste uur is Soen Jat-sen de grote, moedige revolutionair en patriot gebleven.

In 1895 werd hij betrokken in een revolutionaire samenzwering. Bij de ontdekking wist hij naar het buitenland te ontkomen. Verscheidene van zijn medeconspirateurs vonden de dood door beulshanden. Nu begon hij, buiten het vaderland, aan de propaganda voor de revolutie. Een poging om na de boxeropstand het modernisme in de weg naar revolutie te leiden, mislukte. En ook in andere pogingen faalde hij. China was nog niet ver genoeg voor de daadwerkelijke omwenteling.

Soen verslapte niet in zijn pogen. In Europa werd de Chinese Revolutionaire Liga gevormd. Grote sommen gelds vloeiden hem toe en een intensieve propaganda in China zelf was daardoor mogelijk. Zo vreesden de Mantsjoes op China's troon hem, dat er een prijs op zijn hoofd werd gesteld, ten laatste van 100.000 pond Sterling. En waarlijk werd hij te Londen ontvoerd en in het gebouw van het chinese gezantschap gevangen gehouden. Lord Salesbury bemoeide zich echter met deze belediging aan Engeland en daaraan dankte Soen het leven.

Verscheidene malen was Soen in Japan, waarheen de Revolutionaire Liga het hoofdkwartier verlegde. Soen hield van Japan en begreep met zijn zienersgave dat japanse hulp nodig zou kunnen zijn voor de emancipatie van zijn vaderland. Ook japanse staatslieden waren hem en zijn denkbeelden welgezind.

Soen's persoonlijkheid won het in 1911, toen de laatste revolutie tegen de Mantsjoes slaagde. Soens persoonlijkheid wist de uitweg te vinden, toen het volk na de val van de dynastie niet wist welke weg nu verder moest worden ingeslagen. Hij richtte de Kwomintang op en door middel van deze actieve organisatie werd het volk voor de republikeinse regeringsvorm gewonnen. Toen de revolutie uitbrak was Soen in Engeland. Hij ging zo spoedig doenlijk naar China terug, waar hij op 5 Januari 1912 de eed aflegde als eerste president van de chinese republiek in handen van de Nationale Conventie te Nanking.

Toen de burgeroorlog de winst van de revolutie te niet deed, poogde hij althans in een verenigd Zuid-China de toekomst te redden. Het was echter te laat. Ook het zuiden was een speelbal geworden van eerzuchtige militairen en ook als president van de Republiek Zuid-China trad Soen af.

Nooit echter wanhoopte hij aan China's toekomst. Hij vestigde zich te Sjanghai. Onvermoeid bleef hij werken aan de eenheid van Noord en Zuid. Telkens wist hij voor de arbeidende klassen in China wettelijk gewaarborgde hogere lonen te winnen. Arbeider en student, de werker en het intellect, droegen hem op de handen. Maar de baatzuchtige elementen en de militaire eerzuchtigen trachtten voortdurend zijn invloed te fnuiken en zijn werk te vernietigen. Van het russische communisme keerde Soen Jat-sen zich uit scherp doorzicht af. Hij begreep dat zijn vaderland daarmee niet gebaat kon zijn. Met lede ogen zag hij het afzwenken van Tsjang Tso Lin en Feng Ju-hsiang naar het communisme toe en zelfs de val van Woe Pei-foe, zijn politieke doodsvijand, kon hem niet met de nieuwe leer verzoenen, al was hij in waarachtigheid democraat. Maar Soen's rijke leven liep toen ten einde. De kanker vrat hem op. Enkele maanden later stierf hij. In een geweldig en indrukwekkend memorisaal op de Purperen Berg bij Nanking werd in 1929 zijn stoffelijk overschot aan de Chinese aarde hergeven. De bewondering van Japan voor deze Grote zoon van China is ook na zijn dood gebleken, toen in 1937 dit millioenen-mausoleum door japanse soldaten werd behoed tegen schending en plundering.

Feng en Tsjang.

De toekomst van China lag nu in de handen van lieden, die om hun kerktergebreken tot de idealistische taak, het vader-

land te redden, niet geroepen konden zijn. Feng, van eerzucht verteerd, wist één van de onderbevelhebbers van Tsjang Tso-lin tegen deze te keren. De geschiedenis herhaalde zich. Tsjang werd gedwongen naar Mantsjoerije terug te trekken. Wel liet hij de verrader ter dood brengen, maar, gerugsteund door communistische hulp van buiten, en verbonden nu weer met zijn vijand Woe Pei-foe bereikten zij hun persoonlijke oogmerken. Feng werd naar Mongolië verdreven.

Soen's program. Soen's werk bleef leven, ook na zijn dood. Zijn nationalistische memoires (San Min Tjoe I), die zijn laatste wil en politiek testament inhielden, werden het program voor een herleefde Kwomintang. Het was krachtig door zijn eenvoud en bestond ten slotte uit de drie beginselen: democratische regering, hoger levensrecht voor de massa, en nationalistische herovering van alle aan buitenlanders gegeven rechten en voorrechten in China.

Het was in dit tijdsgewricht dat Japan zich ernstig bezorgd ging maken over de loop van de gebeurtenissen in China, niet het minst in verband met het aan de negen mogendheden ingeruimde recht van de "open deur". Dit is zeker de bedoeling geweest van het verdrag.
De in groot aantal opgerichte vakverenigingen van arbeiders en boeren werden steeds meer instrumenten in de partij-strijd en bedreigden voortdurend de stabiliteit van de regering. Een ernstige gebeurtenis bracht bovendien een heel gevaarlijk element in de politiek: de boycott van het buitenland. Engeland moest het eerst de gevolgen van deze vorm van economische emancipatie ondervinden.

De Boycott. Op 30 Mei 1925 had de politie van de Internationale Concessie te Sjanghai, staande onder bevel van engelse politie-officieren doen schieten op een menigte studenten, die zich voor het politie-station dreigend verzameld hadden. Zij eisten de vrijlating van kameraden, die gearresteerd waren in verband met een staking in japanse katoenfabrieken.
De gedode studenten werden de martelaren van een nieuwe anti-vreemdelingen agitatie. Voornamelijk ging het nu tegen de Engelsen. Als een lopend vuur ging de beweging door het gehele land. In China smeult altijd een anti-buitenlander haat, als de oogst van decaden, waarin de buitenlandse staatkunde gefaald heeft goodwill te zaaien.
Te Sjamien, de buitenlandse nederzetting te Canton, kwam het tot een schermutseling tussen vreemdelingen en Chinezen.
Nu klonk de kreet: "Boycott Engeland". Vooral in het zuiden waren de gevolgen ernstig voor de engelse handel.

Borodin. De communistische propagandisten van Sovjet-Rusland, die overal in China aan het werk waren, hadden geen betere gelegenheid kunnen afwachten om tot practisch-revolutionaire daden over te gaan. Deze propaganda werd voornamelijk geleid door Borodin, een krachtige figuur in de Kwomintang, sedert de Chinese Communistische Partij in de Kwomintang was opgenomen. Russische officieren drilden het nationalistische leger van de Kwomintang. Leidende figuren als mevrouw Soen Jat-sen, Soen Foe (Soen Jat-sen's zoon), T.V. Soeng (broeder van mevrouw Soen Jat-sen) en Eugène Tsjen, geboren te Trinidad en in Engeland opgevoed, hoopten deze communisten voor hun politieke bedoelingen te kunnen gebruiken. Soen Jat-sen

zelf had het gevaar van zulke experimenten duidelijk onderkend, en de communistische leiders enkel als adviseurs aan zich weten te binden. Niet echter de nieuwe figuren van het nationalistisch China, die soms inzicht misten en de politieke onbuigzaamheid, om een fusie te benutten met een partij, waarmee zij in het algemeen niet sympatiseerden, niet vermochten in te zien.

Nieuwe burgeroorlog.

In 1926 werden de russisch gedrilde nationalistische legers mobiel gemaakt. Hun aanvoerder was Tsjiang Kai-sjek, die wij nu voor het eerst in een leidende rol in de chinese politiek zien treden. De burgeroorlog vlamde weer op, nu ook als anti-buitenlander-oorlog getint. Tegen het einde van het jaar hadden de nationalistisch-communistische legers Woe Pei-foe tot in Honan teruggedreven, de steden Hankou, Wootsjiang en Hanjang bezet, en te Hankou hun hoofdkwartier betrokken.

De overwinningen waren grotendeels door middel van de propaganda behaald. Waar de nationalistische troepen kwamen, werd door goedbetaalde propagandisten, het volkssentiment geprikkeld tegen de verdragen met de mogendheden en tegen de buitenlandse handel en handelaren. De communistische propaganda ging daarbij nog verder en richtte zich ook tegen christelijke scholen, kerken, en hospitalen, die als imperialistische instrumenten werden getekend. Voornamelijk Engelsen en Amerikanen moesten het ontgelden, en protestanten werden meer gehaat dan Katholieken. Voorts werden arbeiders en boeren georganiseerd om hoge loneisen te stellen aan werkgevers en landbezitters, de meesten zelf Chinezen. Vooral in Honan en Hoepei zette een communistische terreur in, die de bezittende klasse beroofde en velen ter dood deed brengen.

Zelfs ontwikkelde Chinezen schonken hem simpatie en steun aan de opkomende vloed. Zij waren de voortdurende partijenoorlogen moede en geloofden dat China's eenheid wellicht langs deze nieuwe baan bereikt zou kunnen worden. Vandaar dat de vreemde nationalistisch-communistische beweging zo verrassende vorderingen maakte. In Maart 1927 waren de buitenlandse concessies te Hankou, Kiookiang en elders aan de mogendheden ontnomen. Engelse en amerikaanse handelaren en zendelingen werden verdreven uit tientallen steden en dorpen. Alleen sterke afdelingen britse marinetroepen wisten de concessie te Sjanghai te redden. De centrale regering gaf zich uit vrees geheel over aan de leiding van Tsjang Tso-lin. Dit was wel één van de slimste daden. Tsjang was nu openlijk communist, en adept van Sovjet-Rusland.

Nanking gebombardeerd.

De gebeurtenissen dreven naar een crisis. De nationalistische troepen trokken Nanking binnen, plunderden de woningen van de buitenlanders, beroofden en vermoordden Europeanen en Amerikanen, en verdreven hen uit de concessies. Engelse en amerikaanse kanonneerboten op de Jangtse openden nu het vuur op Nanking hetgeen vermoedelijk een gevaarlijke herhaling van de boxer-troebelen van 1900 heeft voorkomen.

Reactie.

De gevolgen waren opvallend.

De communisten waren het doel voorbijgeschoten. De gematigde elementen in China begonnen zich van hen en van de Kwomintang af te keren.

Tsjiang Kai-sjek. Hiervan maakte Tsjiang Kai-sjek gebruik om zich van zijn communistische vrienden te ontdoen. Als goed staatsman volgde hij echter lijnen van geleidelijkheid in afwachting van de gelegenheid om onverholen zijn bedoelingen te tonen.

Binnen een paar weken had hij een nieuwe regering,- de zoveelste,- te Nanking opgezet, en deze regering zich doen uitspreken tegen de communistische uitspattingen.

Het dadelijk gevolg was een scheuring tussen nationalisten en communisten. Nog in datzelfde jaar was de anti-communistische reactie in volle werking. Borodin en de overige Russen worden uit Woekan verjaagd en in menige stad werden de communisten gearresteerd en ter dood gebracht.

In Sjanghai en Canton kwam het tot ernstige straatgevechten. Te Canton mislukte een communistische staatsgreep. Russen en Chinezen, om het even, werden opgevat en geexecuteerd. Zuidelijk van de Jangtze heerste nu een ergere terreur dan zelfs de Tai-ping en boxer-gruwelen gekend hadden. Er was geen regering. Rovers en soldaten terroriseerden het volk en chaotiseerden het land.

Er laaide een communistische haat op jegens Tsjiang Kai-sjek, die van verraad beschuldigd werd en wat aan zijn wraak wist te ontkomen vooegde zich bij Tsjang Tso-lin, die het noorden behoerste. Tsjiang Kai-sjek, Fong Ju-hsiang en Jen Hsi-sjan, gouverneur van Sjansi, bestreden hem zonder veel succes. Tsjang Tso-lin kwam zelfs voor Nanking, maar hij slaagde er niet in de stad te nemen.

Het jaar 1928 begon met een volkomen ontredderd China.

Uitbreiding van de boycott. Onder deze omstandigheden kwam het negen-mogendheden-pact in het gedrang. China had bij de aanvaarding van het verdrag zijnerzijds de belofte afgelegd, dat de handelsbelangen van de ondertekenaren veilig zouden zijn en dat het de militaire macht van de gouverneurs zou knotten. Daarvan was niets terecht gekomen. In de praktijk was het verdrag een stuk papier meer uit de papier-oogst, die de Vrede van Versailles over de wereld had gebracht. Een beginselfout van het verdrag was voorts, dat Rusland, toen in zijn communistische eruptie uitgeschakeld, buiten het verdrag was gehouden.

De meest benadeelde mogendheid was Japan, voor hetwelk het chinese gebied als vrij handelsterrein en vrije markt een levensfactor was. Het anti-uitlander-treiben in China had men te Tokio niet op. Vandaar dat Japan zich gereed maakte om in te grijpen, opdat er nu eens eindelijk een stabiele regering in China zou zetelen, die orde en rust zou weten te herstellen. Vooral was de anti-buitenlandse boycott een factor van wijde strekking. Aanvankelijk tegen Engeland en Amerika bedoeld, had de boycott ook een anti-japans karakter aangenomen, dat zich steeds duidelijker afteekende.

Vertogen daartegen konden niet baten, aangezien er geen gezaghebbende regering was, die haar wil wet kon doen zijn, terwijl daartegenover vooral de studenten en het industriekapitaal zich aan de propaganda van het gebruik van dit economisch machtsmiddel wijdden. Ook werd door buitenlandse machten zelf uit egoïtische bedoelingen gewerkt op de aanwijzing van Japan als de meest belanghebbende en dus de meest kwetsbare. Met een afleiding van het volkssentiment in

bepaalde richting, zouden anderen gehaat kunnen zijn.

Te Tokio begroept men dat een eenzijdige gehoorzaming aan het negen-mogendheden-pact tot economische zelfmoord zou leiden, en dus om die reden reeds het tractaat van zijn inhoud en doelstelling beroven zou.

Conflict met Japan.

In 1928 schenen er een lichtstraal te komen. De nationalisten schaarden zich onder gematigde en zelfs conservatieve leiders, en van uit Nanking werd een nieuwe poging gedaan, het noorden te winnen.

Tsjiang Kai-sjek was de leidende figuur.

Een eerste gevolg van de boycott-beweging was een ernstige botsing met japanse troepen te Tsinanfoe. Bij verdrag met China was Japan het recht gelaten, stilzwijgend bevestigd door de Washingtonse conferentie van 1922, troepen in China te onderhouden ter bescherming van zijn onderdanen en zijn belangen. In de nationalistische ijver wensten de chinese hoofden met deze verdragsrechten al evenmin rekening te houden als met China's eigen verplichtingen, voortvloeiende uit het negen-mogendheden-tractaat.

Japan bezette thans een gedeelte van Sjanghai, het hart van de japanse handelsbelangen.

De nationalisten trokken echter verder op en bezetten Peking. Tsjang Tso-lin werd vermoord. Zijn zoon Tsjang Hsue-liang trad in zijn plaats. Ook deze zoon was een adept van de sovjetidealen en de gunsten van Moskou, aan de vader bewezen, gingen op de zoon over.

Het ingrijpen van Japan in Mantsjoerije belette dat dit gebied zich openlijk bij de nationalisten zou aansluiten. Anderzijds was dit het terrein waar de communistische propaganda ongehinderd voortgang kon hebben. Ook daarom wenste Japans belang een eind te maken.

Communisten voor reikt, geloofde ook de communisten tot rede en vrede te kunnen brengen door hun aandeel in de regering te gunnen. Dies werd Tsjang Hsue-liang een zetel ingeruimd in de raad van state. Tegen het eind van het jaar werd dan Peking omgedoopt in Peiping (=noordelijke vrede, maar de regeringszetel naar Nanking overgebracht.

Nanking, dat nu meende de eindoverwinning te hebben behaald, geloofde ook de communisten tot rede en vrede te kunnen brengen door hun aandeel in de regering te gunnen. Dies werd Tsjang Hsue-liang een zetel ingeruimd in de raad van state. Tegen het eind van het jaar werd dan Peking omgedoopt in Peiping (=noordelijke vrede, maar de regeringszetel naar Nanking overgebracht.

Tsjiang Kai-sjek hoopte zich nu aan een reorganisatie van het landsbestuur te kunnen wijden in de geest van Dr. Soen Jat-sen's program.

Hij rekende echter buiten de communisten, die met de verkregen oplossing geenszins tevreden waren. Hij rekende ook buiten de partijtwisten en de persoonlijke naijver. Hij miskende zich eindelijk t.a.v. de geest van het nieuwe China, dat te lang had blootgestaan aan een ongehinderde en veeraal ongebreidelde propaganda van communistische idealen. De opkomende generatie was niet bereid zich langer aan de oude zeden te onderwerpen. Zij eisten o.m. zelfbeschikkingsrecht inzake van het huwelijk. De oude politieke staatsbouw was geheel verkruimeld. De patriarchale familie was begonnen te verdwijnen. De vrouwen eisten veel verder gaande rechten. De invloed van het westen was naspeurbaar op elk gebied van de chinese kultuur. Op het punt van godsdienst en wijsgeerte kan men met de verbiedwaardige leerstellingen van de oudheid niet langer tevreden zijn. Het handwerk week voor de fabriek, de gilden voor de vakverenigingen. En bij dat alles had een groot deel van het eigenlijke volk geleerd in bandietisme en soldatesko een

gemakkelijk bestaan te vinden.

Uit de nog lang niet verdwenen chaos kwam steeds krachtiger het gevaarlijkste element naar voren : de boycott van het buitenland.

De anti-japanse boycott.

Wat de eindelijke gevolgen van de boycott tegen Japan zijn geweest: de vernieling van Tsjapei, de duizenden doden onder japanse bommen, de losscheuring van Mantsjoerije van China, de vermeerderde invloed van Japan op het aziatische continent, kan de lezer naslaan in de hoofdstukken 5 en 6 van de geschiedenis van Mantsjoekwo.

China heeft de harde lessen daaruit niet geleerd. De slechte leerling is het hierin geweest, dat de gebeurtenissen die in 1937 inzetten ten opzichte van Noord-China, welhaast een enorm vergrote copiëring dreigen op te leveren van de ontwikkeling, welke in 1932-1933 tot de wording van de vrije staat Mantsjoekwo heeft geleid, zoals deze zelf een herhaling in het groot is geweest van Japans staathunde tegenover Korea.

Het is zaak de gebeurtenissen ten opzichte van Noord-China in een afzonderlijk hoofdstuk te behandelen.

10.Noord-China.

Wereld-politiek.

De wereld heeft van 1933 tot 1937 snel gebloeid.

Er zijn verhoudingen ontstaan, welke men zelfs geen jaar vooruit kon zien.Bij de verplaatsing van het staathundig evenwicht uit de Atlantische Oceaan naar de Middellandse Zee en de Pacifiek is China rechtstreeks betrokken geworden in de wereldpolitiek, tegen eigen wil en wens in.

De autarkische politiek van de europese mogendheden, welke aan de economische ellende, door de Vrede van Versailles over een groot deel van de wereld gebracht, moende te ontkomen door een egoistisch-nationale zelfgenoegzaamheid op het gebied van handel en industrie, dreigt steeds duidelijker naar een nieuwe wereldoorlog te voeren. De Volkenbond is tot een caricatuur ineengeschrompeld. Het Negen-Mogendheden verdrag heeft alle betekenis verloren.In de wereldpolitiek komt een herhaling van de oorlogszuchtige blokvormingen van statengroepen, en de vredesgedachte is aan alle zijden verdwenen.In Europa is de aansluiting van Duitsland en Italië, met kleinere staten als Hongarije, Roemenië, Turkije, Joegoslavië en wellicht ook Polen en Spanje als aanhang een bedreiging voor een anderen over imperialistische statengroep: Engeland-Frankrijk, en enkele Balkanstaten, en voor een zich zelf isolerend Sovjet-Rusland, dat òf met de ene zijde, òf met de andere, zou kunnen sympatiseren door binnenlandse mogelijkheden zelf. De Verenigde Staten trachten buiten nieuwe wereldconflicten te blijven, maar voorzien de mogelijkheid dat zij voor de redding van handels- en industriebelangen er niet buiten zullen kunnen blijven.In Palestina heeft Engeland zich de afkeer van de islam-staten van West-Azië en Noord-Afrika op de hals gehaald.In Egypte poogde het, door het verstandige voorbeeld van Amerika jegens de tot vrijheid en eigenheid gebrachte Filippijnen te volgen, de verloren goodwill te herwinnen. In Oost-Azië heeft Japan zich aangesloten bij het Duits-italiaanse blok.

China is bij dit alles een ongewisse factor van betekenis. Daarbij een uiterst belangrijke factor.Een groot en sterk China zou in de nieuwe wereldbrand een beslissende rol kunnen

spelen. Indien de chinese staatslieden de nabije toekomst vermochten te overzien, zouden zij denkelijk een staatkunde voeren, niet, zoals de huidige staatkunde van onzekerheid, en afhankelijk van volksluimen en buitenlandse bedoelingen.

Japan, dat in de komende wereldoorlog een hoofdrol te vervullen zal hebben, kan geen groot maar vijandig China als buur hebben. Als China geen vriend en bondgenoot kan of wil zijn dan zal het te voor van zijn kracht beroofd moeten worden, meent men te Tokio.

In deze regel is de japanse staatkunde jegens China besloten. De anti-japanse boycott is voor Japan onduldbaar. Japan, afhankelijk van zijn industriële export om te kunnen bestaan, en deze wederom van zijn grondstoffen-import, heeft oprecht belang bij een vredelievend en simpatiserend China en is daarom bereid geweest in die zin internationale medewerking te verlenen aan de opbouw van sociale orde en kulturele vrede in China. Japans toekomstige tegenstanders daarentegen, beogen een vriendschappelijke verhouding tussen China en Japan te beletten. Achter de schermen van het Negen-Mogendheden-Pact waren omkoping en intrige geenszins onmogelijk. Daarnaast heeft Sovjet-Rusland zonder enig masker zijn doelbewuste communistische propaganda in China gedreven en zelfs de politieke doelstelling: oorlog aan Japan! niet verborgen gehouden.

Eindelijk bleek China zelf voor deze stromingen uit het noorden en het zuiden vatbaar te zijn en zich Dr. Soen Jat-sen's nationaal program zo weinig meer te herinneren dat het bereid is nationale belangen op te offeren ten bate van voordelen, ook persoonlijke, welke voor de hand schenen te liggen.

Deze drie oorzaken hebben het Negen-Mogendheden-Pact de dood gebracht. Een verdrag tussen staten neemt aan, dat de ondertekenaren te goeder trouw zullen zijn. Waar China het toneel word van de geheime oorlog van buitenlandse economische en politieke belangen, daar had de goede trouw opgehouden te bestaan.

Toen te Tokio dit inzicht onomstotelijk had postgevat, veranderde Japans vredelievende houding jegens China. De japanse politiek stelde zich nu het volgende program.

1. China te verdelen in een reeks Japan goed gezinde kleinere staten, die aan vijandige kern in toom zouden kunnen houden, en aan de economische behoeften van Japan (grondstoffen en markten) konden voldoen.
2. Deze staten een eigen leven te schenken onder Japanse leiding, en van imperialistisch koloniale bedoelingen verre te blijven, derhalve zijn militair apparaat enkel als het instrument van zijn economische en politieke bestrevingen te gebruiken.
3. China te ontrukken aan de werking van vijandige buitenlandse invloeden.
4. Snel te handelen voordat de rolvervullers in de komende wereldbrand met hun oorlogsapparateurs gereed zouden zijn.

Wijzigingen. Uit China zelf kwamen de aanleidingen tot het vijandig optreden van Japan. Een eerste politieke overwinning bracht daardoor de verheffing van Kantsjoekwo in 1932-1933 tot nieuwe oost-aziatische mogendheid.

Een tweede zet is de voortgaande emancipatie van Korea, dat thans ook een nationaal vrijwilligers-leger zal verkrijgen, japans gedrild en aanvankelijk onder japanse leiding.

In Juli 1937 werd Japan de ongewenschte gelegenheid geboden om zijn nu vastgestelde staatkunde verder te ontwikkelen.

De anti-japansche boycott, die ondanks de lessen van 1935 weer was opgenomen, gevoed door invloeden van buiten, was des te gevaarlijker waar de handel van Nippon in talloze gebieden ter wereld havens en markten, behoerst door Engeland, Frankrijk, Nederland en de Verenigde Staten, voor zich gesloten vond, als gevolg van een politiek van verzwaarde tarieven, van contingenteringen en van invoerverbodon.

Waar de anti-japansche stroomingen in China niet bereid werden gevonden om afstand te doen van het wapen van de boycott, en waar voorts de chineese regering niet bij machte bleek die stroming te onderdrukken, besloot de japansche staatkunde zich zelf de markten te scheppen in volkrijke en koopkrachtige gebieden waarop het leidend gezag zou kunnen uitoefenen.

Verdrag v.Tangku. De betrekkingen tussen Japan en China werden geleidelijk beter na de afscheiding van Mantsjoekwo en het verdrag van Tangkoo. (31 Mei 1933). Generaal Tsjiang Kai Sjek was in die tijd voorzitter van de Nationale Militaire Raad van China en als zodanig opperbevelhebber van de gehele chineese weermacht. Hij werd gesteund door Wang Tsjing-wei, premier, in een verstandige politiek, ten deel hebbende zich te houden aan het Wapenstilstands-Verdrag van Tangkoo, een Noord-China tot stand te brengen en eenheid te brengen in het volk in China zelf.

Peiping tractaat. De mannen, die tot taak hadden de verhoudingen tussen Japan en China te regelen waren generaal He Ying-tsjin, voorzitter van de Militaire Raad van Peiping en Tsjang Tsoe, voorzitter van de Politieke Herstel-Commissie uit de Uitvoerende Jocan. In November 1935 werd onder hun leiding het Peiping-Tractaat gesloten.

Dit was een belangrijke stap in de vredebrichting. Op dit tractaat berustten de maatregelen tot samenwerking tussen Japan, China en Mantsjoekwo op het gebied van handel en verkeer tussen Mantsjoekwo en Noord-China en van de nog hangende kwesties tussen China en Japan.

In Februari 1934 begonnen de japanse troepen met de geleidelijke ontruiming van het gedemilitariseerde grensgebied tussen Mantsjoekwo en Noord-China en de teruggave aan China van de poorten in de Chinese Muur, die de grens tussen beide gebieden vormt. In Juli van dat jaar waren ook de spoorverbindingen hersteld. In Januari 1935 was tussen Peiping en Lockden weder geregeld. In Januari 1935 was eindelijk het post-, telegraaf- en telefoon-verkeer genormaliseerd.

De japans-chineese verhoudingen waren toen waarlijk goed. In een openbaar gemaakte boodschap aan het volk van China (Febr. 1935) had generaal Tsjiang Kai-sjek echter reeds de bezorgdheid van de regering uitgesproken over de anti-japanse actie, waar deze in bepaalde kringen nog bestond, en "door herhaaldelijke toegevoerde prikkels in stand geroudon werd". Deze boodschap werd gevolgd door een decreet, tot vernietiging van elke anti-japanse beweging.

De verhoudingen verbeterden steeds meer, zodat Japan en China besloten over en weer ambassades te Nanking en te Tokio te vestigen. Dit geschiedde in Mei 1935. Groot Britannië, de Verenigde Staten, Duitsland en Frankrijk volgden Japans voorbeeld. Sovjet-Rusland en Italië hadden reeds ambassadeurs te Nanking.

terreur.

Het is te betreuren dat wederom de regering te Nanking [illegible] goede bedoelingen niet door het gehele volk kon doen dalen. Toenemende anti-japanse activiteit tegen het einde van de [illegible]jarige periode viel waar te nemen, mog verergerd in het laatste halfjaar 1935 en in 1936 en 1937. De kwestie is dat het anti-japanse sentiment te diep geworteld is in het chinese gemoed als gevolg van de jarenlange opvoeding van het volk in deze geest, ook door het Nankingse regime zelf, dat hierin een middel heeft gezien voor de versterking en handhaving van zijn gezag en invloed. Dit was voornamelijk nodig geworden na de afscheiding van Mantsjoekwo, toen in de anti-japanse boycott het middel tot volkseenheid werd gezien. De uitroeiing van deze gevoelens was daarom niet mogelijk door een wankele regering, afhankelijk van de volksgunst, en zeker niet bereikbaar door goed bedoelde decreten.

Blauwhemden.

In 1932 was het geheime genootschap van de Blauwhemden opgericht, aanvankelijk bedoeld als een lijfwacht voor Tsjiang Kai-sjek en met het doel onmiddellijk elke anti-Tsjiang beweging de kop in te drukken. Geleidelijk veranderde het karakter van dit Blauwhemden genootschap. Het kreeg een uitgesproken anti-japanse kleur, en beoogde ieder die een verbetering van de chinees-japanse betrekkingen voorstond uit de weg te ruimen.

In Mei 1935 werden twee chinese eigenaars van pro-japanse dagbladen te Tientsin door de Blauwhemden vermoord. Japan greep dadelijk in en het gevolg was, dat de chinese troepen de provincie Hopei hadden te verlaten, en den korps gendarmerie, en de politieke oefensectie van de militaire raad ontbonden worden. Deze constanties, zo was uit het onderzoek gebleken, waren bolwerken van de Blauwhemden. De genomen maatregelen waren de uitkomst van de Umezu-Ho overeenkomst.

In Juni volgde de moord door soldaten van het 29e. chinese leger op een ambtenaar van Mantsjoekwo, die zich voor dienstredenen in Djehol bevond. Het incident werd gevolgd door de Doihara-Tsjin Te-tsjoen overeenkomst, waarbij het gedemilitariseerde gebied werd uitgebreid.

Kort daarop werd de bevelvoerende chinese officier van het politiekorps te Langtsjou vermoord als wraak over zijn strikte dienstopvatting, waarom hij de naam van pro-japans had gekregen. Weder waren Blauwhemden de daders.

Op het 7e congres van de Komintern, in Juli 1935 gehouden, werd Japan aangewezen als de erfvijand, tegen wie elke actie werd goedgekeurd en bevolen. De communisten besloten nu verder tegen en wrok jegens de nationalisten te laten varen en zelfs met de Blauwhemden samen te smelten, in een zogenaamd Volksfront.

In November 1935 werd te Nanking zelfs een moordaanslag gepleegd op de premier Wang Tsjing-wei, om zijn goede werk ten bate van een betere verstandhouding met Japan. Wang werd gevaarlijk gewond en moest aftreden. Zijn recht hand, Tung Jue djen, werd daarop in de Franse Concessie te Sjanghai vermoord, [illegible] onder moordenaarshanden. Een japanse journalisten te Tsjentsjow, Mantsjoekwo spoorwegmaatschappij, en een japans koopman uit Hankow werden levensgevaarlijk gewond. Te Fukkei werden in September twee Japanners vermoord.

En eindelijk volgde in December van dat jaar de staatsgreep van Tsjiang Kai-sjek door de gevangenneming van Tsjiang Kai-sjek.

Tsjang Hsue-liang, de zoon van Tsjang Tso-lin, adept van Sovjet-Rusland wie na de afscheiding van Kantsjoewe uit dat gebied verdreven en zijn communistische en anti-japanse activiteit. Hij maakte, gelijk gezien, deel uit van de Nanking-regering en resideerde te Sianfoe. Zijn afkeer van de verstandige staatkunde van Tsjang Kai-sjek, die in een betere verhouding tot Japan de basis zocht voor een opbouw van het Nieuwe China, was bekend. Ook dat hij voortdurend in relatie stond met sovjet-russische agenten.

Tsjang Kai-sjek gevangen gehouden. Wat daar gebeurd is, werd tot dus ver niet in alle details bekend. Tsjang mocht zijn echtgenote en zijn engelse adviseur ontvangen, die vrijelijk Sian in- en uitgingen. De indruk is niet te vermijden geweest dat er tussen Hsue-liang en de gevangen Tsjang politieke maatregelen werden vastgelegd, waaraan de laatste zich heeft moeten onderwerpen. Daar Hsue-liangs anti-japanse gevoelens bekend waren, was de aard van de politieke onderhandelingen te Sian niet moeilijk te raden.

De politiek van Tsjang Kai-sjek veranderde na het Sianfoe-avontuur geheel. Is hem daar russische stoffelijke en militaire steun toegezegd in een strijd tegen Japan? Zijn de talloze millioenen dollars, door hem later in het vrijwillig oorlogsfonds gestort, van daar, en alleen van daar afkomstig? Heeft Tsjang Kai-sjek, sedert 1928 door de Communisten misleid en gehaat, zich moeten verbinden tot het voeren van een oorlogspolitiek tegen Japan?

Dit zijn de verzekeringen van zijn particuliere secretaris, zelf communist, die het vertrouwen van Tsjang wist te winnen, zich dan in die functie van dienst- staats- en particuliere geheimen op de hoogte stelde en deze aan de publiciteit prijs gaf (1937) blijkbaar om Tsjang voor goed als pro-japans staatsman tegenover de natie te compromitteren, met het oog op toekomstige plannen. Deze secretaris heeft zich zelf in veiligheid gesteld buiten het bereik van Tsjang Kai-sjek. Hebben de communisten het doel, zich zelf van China meester te maken, door middel van een oorlog met Japan, gelijk door hun vijanden wordt volgehouden?

Na een dag of tien werd Tsjang Kai-sjek weer vrij gelaten. Van enige bestraffing van Tsjang Hsue-liang is niets gebleken. Er kwam een schijnberouw van hem, een schijnstraf door de regering, een schijnontheffing van de man van Sianfoe van zijn functies van gouverneur en legerbevelhebber. Er werd bekend gemaakt dat Hsue-liang naar Europa zou gaan en beste zou doen. Maar van geen van die maatregelen, blijkbaar bedoeld om de prestige van de chinese regering bij onderling consent te redden, kwam practisch niets. En beide partijen zetten er zich toe de black sensationele gebeurtenis in het vergeetboek te doen geraken.

De nu inzettende anti-japanse staatkunde van Nanking, en de dadelijk zich ongehinderd verbreidende anti-japanse boycott liepen op 7 Juli 1937 plotseling op de spits.

Het japanse garnizoen in China hield buiten peiping bij Wanping nachtelijke oefeningen, toen een klein detachement plotseling door chinese troepen uit Wanping beschoten werd.

Terwijl een onderzoek naar de oorzaak van het incident plaats had, werden japanse troepen in de vroege morgen van 8 Juli, op twee andere plaatsen aangevallen. De Japanners beantwoordden het vuur en verdreven de aanvallers uit hun stellingen. Bij hadden een twaalftal doden en gewonden.

Lapoldin dag werd de strijd weer afgekondigd in Peiping. Alle poorten van de stad werden gesloten. Intussen waren de onderhandelingen te Nanking geen resultaat bereikt. Ook schijnbaar slechts een ernstige schermutseling gevoerd. De Japannners namen de uitdaging aan en verscheenen zich buiten Wanjuan, op het vliegterrein aldaar. De incidenten vermeerderden zich en werden steeds ernstiger van aard. Vooral de houding van Nanking was een verrassing. De chinese regering stoomde de chinese troepen, zond vliegmachines en troepen te hulp en beval voortzetting van de strijd. Zij propageerde openlijk anti-japanse gevoelens en beschuldigde Japan ervan, de bedoeling te hebben zich van China te willen meester maken. Op 11 Juli besloot het japanse kabinet tot het zenden van een expeditionaire macht naar China.

Hiertegenover had de chinese regering op 18 Juli ongeveer 30 divisies (400.000 man) in Noord-China samengetrokken, ook in Hopei, in strijd met de Umezu-Ho-overeenkomst. De chinese luchtmacht werd voorts in bereidheid gehouden in diverse steden in Centraal-China.

Feitelijke oorlog.

Op 19 Juli deed de commandant van de japanse troepenmacht in Noord-China weten dat hij zich van 20 Juli af vrije actie tegenover eventueel voortgezette aanvallen van chinese troepen voorbehield.

Inderdaad zette de eigenlijke oorlog op 20 Juli in. De gevolgen waren dat in verschillende steden japanse onderdanen, ook vrouwen en kinderen, door het gepeupel werden mishandeld en vermoord. Vele duizenden andere Japannners konden tijdig geëvacueerd worden. De verbittering in Japan groeide, het werkelijke oorlog.

Tokio begreep van alle aanvang af dat andere machten achter China stonden. Reeds op 19 Juli had het in zijn ultimatum geëist, dat alle communistische organisaties en verenigingen en leidende communisten drastisch zouden worden onderdrukt en vernietigd, zonder dat alle personen, zo wel Chinezen als buitenlanders met anti-japanse gevoelens zouden worden ontslagen en vervolgd.

De oorlogsoperaties aan japanse zijde begonnen op 25 Juli tegen de chinese troepen, die rond Peiping waren samengetrokken. De troepen die te voor de hoofdstad waren binnengetrokken hadden deze weer ontruimd. Het is onnodig de operaties verder op de voet te volgen. Op het einde van het jaar 1937 waren de japanse troepen meester van de provincies Sjansi en Hopei, van Noord-Sjansi, Noord-Honan en een deel van Sjantoeng en Kiangsoe. De onafhankelijke staat Mengkwo (Binnen Mongolië) was gevormd onder prins Teh, als regerend vorst. Mongoolse troepen namen actief aandeel in de veroevering van Tsjahar en Sjansi. Sjangoe en Nanking waren veroverd na bloedige en langdurige strijd. Chinese kusten waren geblokkeerd voor chinese schepen, de chinese vloot vernield of in beslag genomen. Voortdurende luchtbombardementen hadden een twintigtal steden getroffen, waaronder Canton. Het spoorwegverkeer was ontredderd; de chinese luchtmacht gedecimeerd. Te Peiping, nu weer Peking gedoopt, was een provisorische regering van de Republiek Noord-China geïnstalleerd.

Het einde van Engeland bijeen geroepen zitting van de Negen-Mogendheden-Conferentie, met het doel een end te maken aan het chinees-japanse conflict. Bevoegdheid was een volkomen ontwikkeling en

Leden-Pact.

toonde in de practijk aan, dat het Pact een dood document was geworden. Japan weigerde aan de conferentie deel te nemen, omdat het van de objectieviteit van enkelen van de overige deelnemers niet overtuigd kon zijn. Italië wierp zich op als verdediger van Japan. Teleurgesteld verliet de vertegenwoordiger van Sovjet-Rusland, mede uitgenodigd, de conferentie voor zij beëindigd was. Duitsland, evenzeer genood, had er geen belangstelling voor en de invitatie afgewezen. De Verenigde Staten, Engeland en Frankrijk kwamen tot geen besluit.

Verdere ontwikkeling.

Japan had de conferentie voor het voldongen feit van zijn overwinningen gesteld. Tot dusver had het zich overigens gehouden aan zijn verklaringen van 15 Aug. t.v. dat het geen territoriale bedoelingen in China had en dat het enig doel van de actie in China was de regering te Nanking en de Kwomintang tot rede te brengen en hen te dwingen hun anti-japanse politiek te laten varen en het communisme uit te bannen ten bate van de vrede in Oost-Azië.

Het jaar 1938 bracht nieuwe ontwikkeling van de gebeurtenissen. De chinese regering, hoewel ontredderd en verspreid over Hankou en Tsjoengking in het binnenland, zag nog geen noodzaak tot het aangaan van vredes-onderhandelingen, hoewel de overtuiging zich had baan gebroken, dat zij op daadwerkelijke steun van Engeland of Rusland niet behoefde te rekenen. Tokio verbrak eind Januari de relatie met haar, wenste haar niet meer als de wettige regering van China te erkennen, en riep zijn ambassadeur terug, die te Peking werd geplaatst als gezant bij de daar ingezette regering van de Republiek Noord-China, onder Wang Ko-min, oud-premier, als president, generaal Woe-Pei-foei, vice-president, Tsji Sie-joean, als premier en nog vele andere bekende tegenstanders van Tsjiang Kai-sjek in hoge posities. Een uitgesproken pro-japanse staatkunde zette dadelijk in.

Sinkiang en Koekoenor plaatsten zich onder deze regering, en onder de leiding van Japan zette een om zich heen grijpende beweging in onder chinese bevolkingsgroepen in en buiten China, ten doel hebbende de gehoorzaamheid aan de regering van Tsjiang Kai-sjek op te zeggen.

Contra Engeland.

Er was intussen nog steeds geen oorlog verklaard. Wel was er een sterke stroming om daartoe over te gaan, maar een oorlogsverklaring zou mede brengen een efficiënte en voor elk schip geldende blokkade van de chinese kust. Hierdoor zou Hongkong ernstig worden getroffen, terwijl ook via Macao, via Macao, via Indo-China en via Siberië contrabande (=smokkelwaar) China zou kunnen bereiken. Dat zou aan alle zijden aanleiding kunnen geven tot internationale conflicten (=botsingen) welke de strijd slechts zouden bemoeilijken.

Niettemin tekende Japan's actie een toenemende prikkeling en uittarting van Engeland, overeenkomstig de uitlatingen, zelfs van hooggeplaatste regeringspersonen in Japan, dat Nippon niet het volk van China bevocht, maar over China heen de buitenlandse belanghebbenden, met name Engeland.

Zo werd in Sjanghai, het hart van China, tevens zijn voornaamste industrie-centrum met vele millioenen belegd kapitaal, voornamelijk brits kapitaal, zwaar geteisterd en gehele fabriekdistricten, Tsjapei, Honkioe, en Nantao grondig vernield. De japanse strategie (=krijgskunde) hield de actie te Sjanghai drie maanden slepend, legde daarmee de bloem van het

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]ingen. De engelse ambassadeur te Nanking werd door japanse vliegers gemitrailleerd en zwaar gewond; ook de engelse militaire attache onderging het zelfde lot, maar wist ongedeerd te ontkomen. Engelse posten te Sjanghai in de Internationale concessie werden beschoten; soldaten te land en Engelse onderdanen op zee gedood, engelse koopvaarders op de Jangtze in de grond geboord, engelse kanonneerboten onder vuur genomen. Een chinese douanevaartuig werd in de wateren van Hongkong in beslag genomen en weggesleept, bij verschillende gelegenheden werd de engelse vlag moedwillig gehoond; engelse politie-ambtenaren mishandeld.

Bij deze en nog meerdere uittartende daden werd ook, vermoedelijk als vergissing, een amerikaanse kanonneerboot op de Jangtze in de grond geboord.

Wel volgden dan spijtbetoningen, die door Engeland en Amerika werden aanvaard, maar het duurde niet lang of nieuwe incidenten vielen voor, welke deden twijfelen aan de oprechtheid van de betoonde spijt.

Deze incidenten brachten in Engeland beroering en oorlogsspanning, en deden in geheel Azië de reputatie van Groot-Britannië als wereldmacht tanen, terwijl in China steeds minder hoop werd gekoesterd op een ingrijpen door Engeland in het Oost-aziatische conflict. Dit gevoel van teleurstelling werd nog versterkt door de houding van de engelse diplomatie op de negen-mogendheden-conferentie te Brussel, waar de brits gedelegeerde, minister Eden zich verzette tegen elke positie maatregel, tegen Japan te nemen, omdat Engeland daarbij niet op het samengaan van de Verenigde Staten kon rekenen. De spanningen in Europa maakten dat Engeland geen enkel "incident" in Oost-Azië kon verdragen.

China's eenheid.

De chinese soldaat behaalde in deze korte maar bloedige oorlog onverwelkbare lauweren. Een groot deel van het chinese volk werd eindelijk en voor het eerst in zijn geschiedenis doortrokken van het ideaal van een chinese eenheid. Deze winst is niet te onderschatten. Daarnaast echter is ernstig nationaal verlies geleden. Ook separatistische (=afscheidings) verlangens van aanzienlijke delen van China werden sterk en zetten zich door. De chinese diplomaten hadden van de voor China uiterst ongunstige wereldsituatie geen goed beeld gevormd, ook van de in de eigen nationale psyche werkende splijtingsfactoren geen kennis gedragen.

